

WPŁYW PRODUKCJI WYROBÓW TYTONIOWYCH NA POLSKĄ GOSPODARKE

CASE – Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych
CASE – Center for Social and Economic Research

© **CASE – Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych, Warszawa 2018**

Projekt graficzny:

Michałowski Studio & Wróbel Studio

Ilustracje na okładce:

iStock, SlobodanMiljevic i Reuters, FLASH90

EAN:

9788371786662

Wydawca:

CASE – Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych

Al. Jana Pawła II 61/212

01-031 Warszawa

tel.: +48 222 062 900

case@case-research.eu

www.case-research.eu

CASE

CASE – Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych jest prywatną, niekomercyjną i niezależną fundacją naukową, której misją jest dostarczanie obiektywnych analiz ekonomicznych i upowszechnianie konstruktywnych rozwiązań problemów gospodarczych.

CASE zostało założone w 1991 r. w Warszawie i dziś jest czołowym think tankiem w Europie Środkowej i Wschodniej oraz instytucją rozpoznawalną na świecie. CASE prowadzi badania w zakresie kształtowania polityk i pomocy badawczo-rozwojowej w obszarach: wzrost i handel, polityka fiskalna, rynek pracy, polityka społeczna i demografia, innowacje, polityka energetyczna i klimatyczna. Zespół CASE, międzynarodowa sieć Fellows i blisko 1000 współpracujących ekspertów gwarantują rzetelne badania naukowe (jakościowe i ilościowe), innowacyjne metody badawcze oraz wypracowują godne zaufania rekomendacje.

CASE – Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych
CASE – Center for Social and Economic Research

AUTORZY

Grzegorz Poniowski
Dyrektor naukowy ds. polityki fiskalnej

grzegorz.poniatowski@case-research.eu
CASE – Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych

Krzysztof Głowacki
Ekonomista

krzysztof.glowacki@case-research.eu
CASE – Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych

IKONY INFORMACYJNE

W celu ułatwienia szybkiego odszukania najważniejszych informacji raport wykorzystuje pięć rodzajów ikon. Ich obecność na marginesie strony sygnalizuje wystąpienie w tekście odpowiedniego rodzaju informacji.

DANE BEZWZGLĘDNE

Dane bezwzględne, na przykład dochody z VAT na wyroby tytoniowe.

DANE PROCENTOWE

Dane, które opisują badane zjawisko poprzez porównanie części z całością – na przykład udział procentowy dochodów z VAT na wyroby tytoniowe w całkowitych dochodach państwa z tytułu tego podatku.

TREND

Obrazuje zmianę badanego zjawiska w czasie – na przykład dochodów podatkowych lub spożycia wyrobów tytoniowych. Wzrost, spadek i stagnacja są rodzajami trendu.

WYMIAR SPOŁECZNY

Dotyczy oddziaływania opisywanych zjawisk na zagadnienia społeczne, na przykład rynek pracy.

WAŻNY FAKT

Istotna informacja innego typu.

SPIS TREŚCI

	Executive summary	8
	Kluczowe dane	8
1	Wprowadzenie	10
2	Charakterystyka sektora tytoniowego w Polsce	14
	Uprawa	17
	Przetwórstwo tytoniu i produkcja wyrobów tytoniowych	21
	Dystrybucja i handel	27
3	Rynek wyrobów tytoniowych w Polsce	30
4	Udział w PKB	32
	Uprawa	33
	Przetwórstwo tytoniu i produkcja wyrobów tytoniowych	33
5	Wymiana handlowa	36
6	Dochody podatkowe budżetu państwa	40
7	Rynek pracy	48
	Uprawa	49
	Przetwórstwo tytoniu i produkcja wyrobów tytoniowych	50
	Dystrybucja i handel	51
8	Wyzwania dla produkcji wyrobów tytoniowych	54
	Szara strefa	55
	Wyzwania regulacyjne	57
9	Wpływ sektora tytoniowego na polską gospodarkę w przyszłości – wyniki modelowania makroekonomicznego	61
10	Podsumowanie	68
	Bibliografia	72

Executive summary

O raporcie

Raport *Wpływ produkcji wyrobów tytoniowych na polską gospodarkę* został opracowany przez zespół ekonomistów CASE na zlecenie JTI Polska Sp. z o.o. w celu przedstawienia analizy kluczowych informacji na temat ekonomicznej roli, jaką odgrywa w Polsce branża tytoniowa.

Jest to pierwsze tak kompleksowe w naszym kraju studium, które obejmuje opis stanu obecnego, przedstawia wyzwania, przed jakimi stoi sektor oraz prognozuje jego wpływ na gospodarkę na podstawie różnych scenariuszy rozwoju w przyszłości.

Kluczowe dane

- ➔ Roczne zbiory suszu tytoniowego w Polsce po 2009 r. osiągały poziom **ok. 30 tys. ton**.
- ➔ Produkcja wyrobów tytoniowych w 2016 r. wyniosła niemal **158 tys. ton** (w tym **ok. 175 mld sztuk papierosów oraz ok. 27 tys. ton pozostałych wyrobów tytoniowych**). Polska jest **drugim największym producentem wyrobów tytoniowych** w Unii Europejskiej pod względem wartości produkcji. (**ok. 33–35 mld zł w 2016 r.**)
- ➔ Wartość legalnego rynku wyrobów tytoniowych według szacunków CASE wyniosła **ok. 27–29 mld zł w 2016 r.**
- ➔ Produkcja i konsumpcja wyrobów tytoniowych przyniosły w 2016 r. **ok. 24,4 mld zł dochodu z tytułu podatków**: akcyzowego (18,5 mld zł), VAT (5,5 mld zł), PIT (ok. 124 mln zł) i CIT (ok. 250 mln zł), **co stanowiło 8,9% dochodów podatkowych państwa ogółem**.
- ➔ Udział przemysłu tytoniowego w wartości dodanej brutto – mierze wkładu w gospodarkę – produkcji przemysłowej w Polsce wyniósł w 2016 r. **ok. 1,1%**.
- ➔ **8,77 mld zł** – tyle wyniósł polski eksport tytoniu i wyrobów tytoniowych w 2016 r. Produkcja wyrobów tytoniowych stale się zwiększa, co związane jest z dużą skalą produkcji eksportowej. Trzy na cztery papierosy wyprodukowane w Polsce trafiają na eksport.
- ➔ **560 tys. miejsc pracy** w Polsce jest całkowicie lub częściowo związanych z łańcuchem wartości dodanej wyrobów tytoniowych. **Okolo 50 tys. osób pracuje przy uprawie tytoniu, a 10 tys. przy produkcji wyrobów tytoniowych**. Handlem tymi produktami trudni się **ok. 500 tys. osób**.
- ➔ W zależności od stabilności otoczenia regulacyjnego, ewolucji kosztów produkcji, poziomu szarej strefy i kondycji rynku krajowego sektor może w najbliższych latach podążać ścieżką rozwoju lub ścieżką regresu. Korzyści budżetu państwa w przypadku realizacji scenariusza rozwoju względem scenariusza regresu oszacowane zostały na **17 mld zł w perspektywie najbliższych 10 lat**.

ok. 30 tys. ton

taki poziom osiągały roczne zbiory suszu tytoniowego w Polsce po 2009 r.

ok. 27–29 mld zł

wyniosła wartość legalnego rynku wyrobów tytoniowych w 2016 r. według szacunków CASE.

158 tys. ton

(w tym ok. 175 mld sztuk papierosów) wyniosła produkcja wyrobów tytoniowych w 2016 r.

ok. 24,4 mld zł

dochodu przyniosła budżetowi państwa produkcja i konsumpcja wyrobów tytoniowych w 2016 r. – w tym z tytułu podatku akcyzowego (18,5 mld zł), VAT (5,5 mld zł), PIT (ok. 124 mln zł) i CIT (ok. 250 mln zł) – co stanowiło **8,9% dochodów podatkowych państwa ogółem.**

560 tys.

tyle miejsc pracy jest całkowicie lub częściowo związanych z łańcuchem wartości dodanej wyrobów tytoniowych. **Około 50 tys. osób pracuje przy uprawie tytoniu, a 10 tys. przy produkcji wyrobów tytoniowych.** Handlem tymi produktami trudni się **ok. 500 tys. osób.**

ROZDZIAŁ 1

WPROWADZENIE

Wprowadzenie

Niniejsze opracowanie przedstawia wyniki pierwszej kompleksowej analizy wpływu produkcji wyrobów tytoniowych na polską gospodarkę. Kompleksowość studium wynika z zakresu tematycznego obejmującego pełen łańcuch wartości dodanej sektora – od uprawy tytoniu poprzez przetwórstwo surowca tytoniowego i produkcję wyrobów tytoniowych aż do dystrybucji i sprzedaży gotowych produktów. Raport obejmuje pogłębiony opis stanu obecnego, omawia wyzwania, przed jakimi stoi sektor oraz podejmuje próbę oszacowania rozwoju gałęzi gospodarki związanych z produkcją wyrobów tytoniowych w przyszłości.

Głównym celem badania była analiza znaczenia gospodarczego produkcji wyrobów tytoniowych. Wpływ gospodarczy konsumpcji wyrobów tytoniowych był jedynie elementem pobocznym badania.

Przeprowadzenie tak kompleksowego badania było możliwe dzięki wykorzystaniu zaawansowanej metodologii. Prace analityczne oparto na trzech filarach: analizie danych zastanych, wywiadach eksperckich oraz na wielorównaniowym modelu gospodarki ogólnej (CGE) rozbudowanym o produkcję i konsumpcję wyrobów tytoniowych.

Analiza danych zastanych objęła przegląd najważniejszych dostępnych obecnie źródeł, w tym opracowań branżowych, roczników Głównego Urzędu Statystycznego (GUS) oraz informacji publikowanych przez organy administracji publicznej. W celu pogłębienia i nadania szerszego kontekstu zgromadzonym informacjom zespół badawczy CASE przeprowadził trzynastcie wywiadów z ekspertami związanymi z branżą, w tym z przedstawicielami:

- ➔ stowarzyszeń plantatorów tytoniu,
- ➔ przetwórców tytoniu,
- ➔ producentów wyrobów tytoniowych,
- ➔ producentów dóbr pośrednich i innych środków produkcji,
- ➔ sprzedawców i dystrybutorów wyrobów tytoniowych,
- ➔ Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi (MRiRW),
- ➔ Ministerstwa Rozwoju (MR).

Zebrane dane umożliwiły analizę udziału sektora tytoniowego w PKB, wymianie handlowej, dochodach podatkowych budżetu państwa oraz rynku pracy. Pozwoliły także na wyodrębnienie sektora i jego matematyczny opis w wielorównaniowym modelu równowagi ogólnej oraz przygotowanie wiarygodnych założeń do scenariuszy, których konsekwencje oszacowano za pomocą modelu CGE. Użycie tego rozbudowanego narzędzia matematycznego, będącego odzwierciedleniem najważniejszych współzależności całej krajowej gospodarki, pozwoliło na uzyskanie miarodajnych szacunków dotyczących potencjalnego wpływu sektora tytoniowego na badane obszary w przyszłości. Szacunki te dotyczą wpływu rozwoju sektora na PKB, wymianę handlową, dochody podatkowe oraz rynek pracy¹.

Struktura raportu odzwierciedla podejście metodologiczne. Wprowadzenie zawiera charakterystykę sektora tytoniowego wraz z definicją wytwarzanych przez niego produktów, opisem jego łańcucha wartości dodanej oraz zaangażowanych

Łańcuch wartości wyrobów tytoniowych składa się z czterech etapów: uprawy, przetwórstwa, produkcji oraz dystrybucji.

1 W raporcie wartości wyrażone w walutach obcych zostały przeliczone na polskie złote przy użyciu kursu średnioważonego Narodowego Banku Polskiego (Narodowy Bank Polski, 2017).

w niego podmiotów. Wprowadzenie kończy się opisem rynku wyrobów tytoniowych w Polsce i przedstawieniem najważniejszych trendów, jakie na nim obecnie dominują. Kolejne cztery rozdziały opisują wpływ sektora na gospodarkę krajową, wymianę handlową, dochody podatkowe budżetu państwa oraz rynek pracy. W celu określenia tego wpływu użyto danych dostępnych w literaturze, informacji zebranych podczas wywiadów z ekspertami, a także autorskich wyliczeń zespołu badawczego CASE. Istotny wpływ na funkcjonowanie sektora tytoniowego w przyszłości będą miały wyzwania, które opisano w dwóch kolejnych rozdziałach. Skupiono się na dwóch najważniejszych obszarach niepewności: szarej strefie na rynku wyrobów tytoniowych oraz wyzwaniach regulacyjnych, mających źródło w polityce rządu oraz dyrektywach Unii Europejskiej (UE). Ostatni rozdział niniejszego opracowania – *Wpływ sektora tytoniowego na polską gospodarkę w przyszłości* – wykorzystuje dane zebrane na poprzednich etapach badania w celu prognozowania przyszłości sektora i jego dalszego wpływu na polską gospodarkę, przy pomocy modelu makroekonomicznego typu CGE (policzalnego modelu równowagi ogólnej). Uzyskane wyniki korespondują z wnioskami z wcześniejszych, opisowych części raportu i pozwalają na określenie orientacyjnych kierunków rozwoju sektora w zależności od przyjętych scenariuszy rozwoju albo regresu.

ROZDZIAŁ 2
CHARAKTERYSTYKA
SEKTORA TYTONIOWEGO
W POLSCE

Charakterystyka sektora tytoniowego w Polsce

Sektor tytoniowy obejmuje produkcję półproduktów, tj. suszu tytoniowego i tytoniu przetworzonego, oraz produkcję gotowych wyrobów trafiających do konsumentów. Na mocy dyrektywy UE w sprawie wyrobów tytoniowych (tzw. dyrektywy tytoniowej)² wyróżnia się następujące gotowe wyroby tytoniowe i powiązane: papierosy, tytoń do samodzielnego skręcania papierosów, tytoń fajkowy, cygara, cygaretki, wyroby tytoniowe bezdymne, papierosy elektroniczne, wyroby ziołowe do palenia oraz nowatorskie wyroby tytoniowe³.

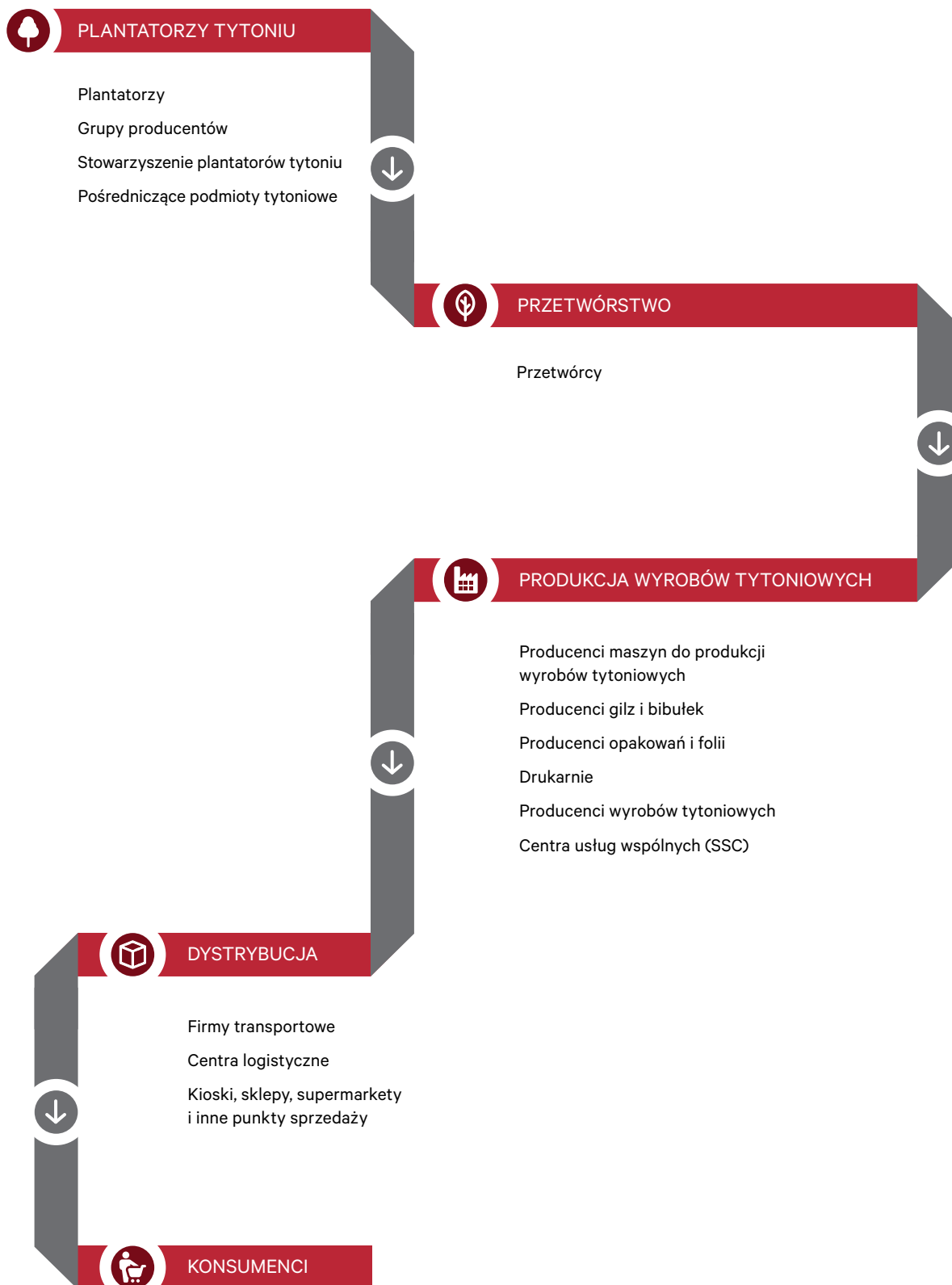
Produkcję wyrobów tytoniowych można opisać za pomocą łańcucha wartości dodanej, który w modelowym ujęciu dzieli się na cztery etapy: uprawę tytoniu⁴, przetwórstwo surowca, produkcję wyrobów tytoniowych⁵ oraz dystrybucję i sprzedaż⁶. Uprawą tytoniu zajmują się rolnicy (plantatorzy), którzy dostarczają surowiec w postaci liści tytoniowych. Przetwórstwo tytoniu, kolejny etap łańcucha wartości dodanej, obejmuje suszenie⁷, które odbywa się jeszcze na plantacjach, a także odżyłowanie, cięcie, nasączenie i dosuszenie surowca, które są przeprowadzane w wyspecjalizowanych zakładach⁸. Produktem przetwórstwa tytoniu jest tzw. tytoń przemysłowy, który wykorzystuje się w fabrykach do produkcji wyrobów tytoniowych. Gotowy produkt trafia do konsumenta poprzez jeden z punktów sprzedaży zaopatrywanych w procesie dystrybucji.

- 2 Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/40/UE z dnia 3 kwietnia 2014 r. w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich w sprawie produkcji, prezentowania i sprzedaży wyrobów tytoniowych i powiązanych wyrobów oraz uchylającej dyrektywę 2001/37/WE (Dz. Urz. UE L 127 z 29.04.2014, str. 1, z późn. zm.).
- 3 Ustawa z dnia 22 lipca 2016 r. o zmianie ustawy o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych definiuje nowatorski wyrób tytoniowy jako „wyrób tytoniowy inny niż papieros, tytoń do samodzielnego skręcania papierosów, tytoń fajkowy, tytoń do fajki wodnej, cygaro, cygaretko, tytoń do żucia, tytoń do nosa lub tytoń do stosowania doustnego”.
- 4 PKD 01.15.Z: uprawa tytoniu.
- 5 PKD 12.00.Z: produkcja wyrobów tytoniowych.
- 6 Por. Związek Przedsiębiorców i Pracodawców, 2013.
- 7 PKD 01.63.Z: działalność usługowa następująca po zbiorach.
- 8 Procesy te należą do tej samej podklasy PKD co produkcja, tj. 12.00.Z: produkcja wyrobów tytoniowych (por. przypis 5).

RYSUNEK 1: PRODUKCJA WYROBÓW TYTONIOWYCH W POLSCE

Źródło: Opracowanie własne

Uprawa

Tytoń pojawił się na ziemiach polskich w 1590 r. Został przysłany z Turcji przez posła Zygmunta III Wazy. Polskie słowo „tytoń” pochodzi od tureckiego odpowiednika „tütün”, co wyróżnia je na tle zachodnioeuropejskich określeń, takich jak „tabaco” (j. hiszpański) czy „tobacco” (j. angielski), których etymologia może sięgać krajów karaibskich⁹. Tytoń jest uprawiany w Polsce od XVIII wieku¹⁰.

Uprawą tytoniu zajmują się gospodarstwa rolne, które często zrzeszają się w grupy producentów. Interesy plantatorów tytoniu są reprezentowane przez związki, z których największe to Krajowy Związek Plantatorów Tytoniu (KZPT) z siedzibą w Lublinie oraz Polski Związek Plantatorów Tytoniu (PZPT) z siedzibą w Krakowie. Oprócz tego funkcjonują tzw. pośredniczące podmioty tytoniowe (PPT), będące przedsiębiorstwami zajmującymi się skupem tytoniu od plantatorów. Zostały one wprowadzone w styczniu 2013 r. w związku z uznaniem suszu tytoniowego za wyrób akcyzowy na mocy nowelizacji ustawy o podatku akcyzowym.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi (MRiRW) z 14 marca 2012 r.¹¹ w Polsce dozwolona jest uprawa następujących rodzajów tytoniu: tytoniu jasnego, odmiany typu Virginia; tytoniu jasnego, odmiany typu Burley; tytoniu ciemnego suszonego powietrzem; tytoniu ciemnego suszonego powietrzem z możliwością dosuszenia i wędzenia. **Główne rodzaje tytoniu uprawiane w kraju to tytoń jasny typu Virginia oraz tytoń Burley**¹². Na podstawie tego samego rozporządzenia na terenie Polski zezwala się na uprawę tytoniu w pięciu regionach:

- ➔ lubelsko-podkarpackim,
- ➔ świętokrzysko-małopolskim,
- ➔ kujawsko-pomorskim,
- ➔ mazurskim,
- ➔ dolnośląskim.

Najwięcej tytoniu uprawia się w regionie lubelsko-podkarpackim, a najmniej w regionie dolnośląskim. Rysunek 2 przedstawia powierzchnię zasiewów upraw tytoniu z podziałem na województwa.

Według danych FAOSTAT w 2014 r. Polska była drugim największym producentem tytoniu surowego w Unii Europejskiej.

9 Ernst, 1889.

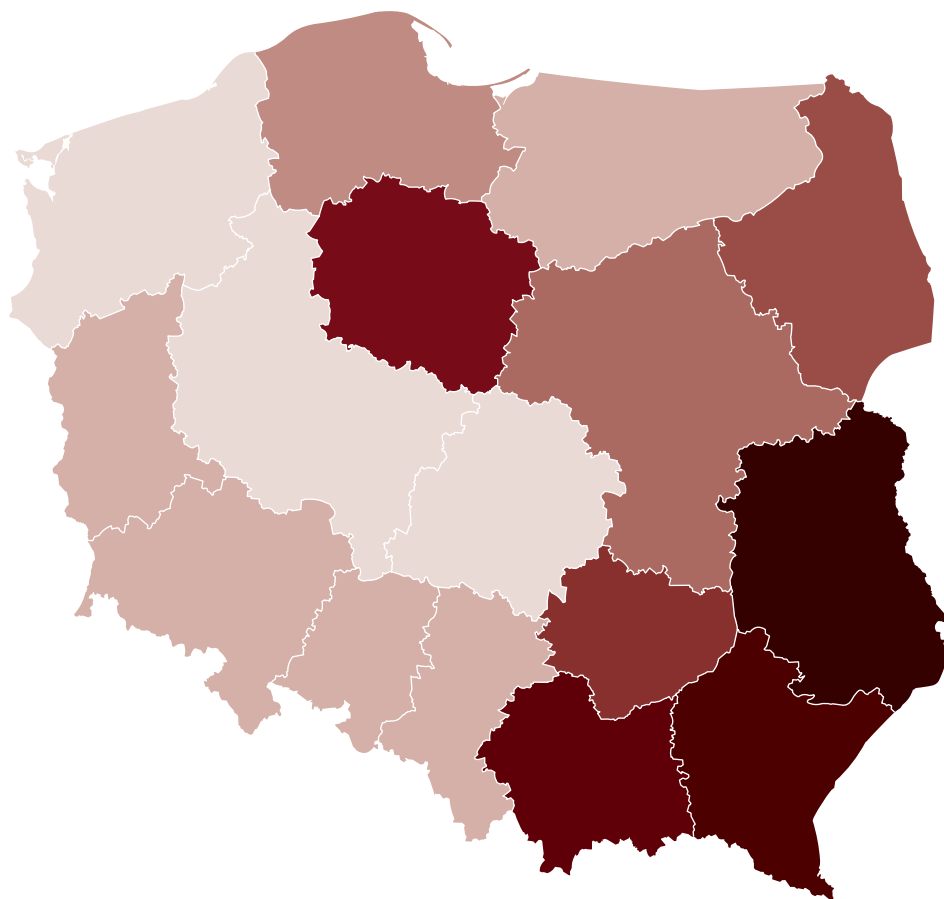
10 Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, 2016.

11 MRiRW, 2012.

12 MRiRW, 2017a.

RYSUNEK 2: POWIERZCHNIA ZASIEWÓW UPRAW TYTONIU W POLSCE W 2016 R.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS, 2017

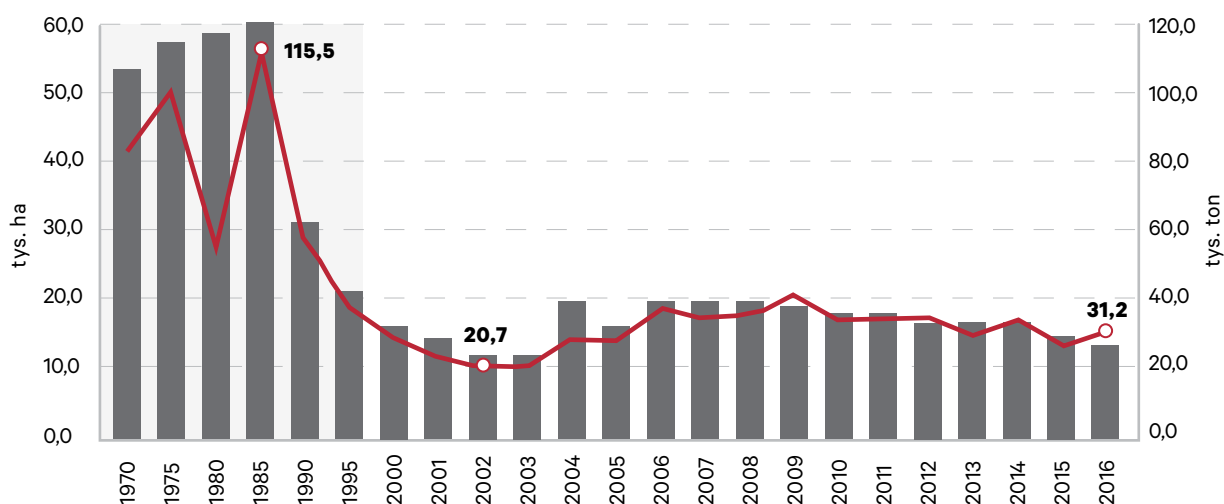
- brak upraw
- do 100 hektarów
- od 100 do 200 hektarów
- od 300 do 400 hektarów
- od 600 do 700 hektarów
- od 800 do 900 hektarów
- od 900 do 1000 hektarów
- od 1000 do 1100 hektarów
- od 1200 do 1300 hektarów
- powyżej 7000 hektarów

W latach 1970–1989 całkowita powierzchnia upraw wynosiła średnio 49 tys. ha, a produkcja 90 tys. ton rocznie¹³, natomiast w 2016 r. areal wyniósł 12,3 tys. ha, a produkcja 31,2 tys. ton (patrz: Rysunek 3)¹⁴.

RYСУNEK 3: POWIERZCHNIA UPRAW I ZBIORY TYTONIU W POLSCE W LATACH 1970–2016

Źródło: Dane za lata 1970–2015 – Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, 2016; dane za 2016 r. – GUS, 2017g

Z danych publikowanych przez Komisję Europejską (KE) oraz FAOSTAT, agencję Organizacji Narodów Zjednoczonych zajmującą się badaniem rynków rolnych, wynika, że produkcja tytoniu nieprzetworzonego w Polsce utrzymywała się w latach 2010–2014 na poziomie ok. 30–35 tys. ton¹⁵. PZPT potwierdza, że w ciągu ostatnich lat produkcja surowca tytoniowego w Polsce ustabilizowała się na poziomie ok. 30 tys. ton rocznie¹⁶. **Taki poziom produkcji tytoniu plasuje Polskę między drugim a piątym miejscem w Unii Europejskiej w zależności od sezonu** (patrz: Tabela 1). Według FAOSTAT w 2014 r. (ostatni sezon, dla którego dostępne są dane) Polska pod względem produkcji tytoniu nieprzetworzonego zajmowała drugie miejsce w UE, za Włochami, a przed Grecją, Bułgarią oraz Hiszpanią (patrz: Rysunek 4).

13 Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, 2016; GUS, 2017f.

14 Według szacunków PZPT zbiory w 2016 r. wyniosły 29,7 tys. ton, w tym ok. 24 tys. tytoniu typu Virginia i ok. 4 tys. tytoniu typu Burley – Polski Związek Plantatorów Tytoniu, 2017.

15 Rozbieżności pomiędzy Komisją Europejską a FAOSTAT mają związek z odmiennym sposobem zbierania danych przez te organizacje.

16 Polski Związek Plantatorów Tytoniu, 2017.

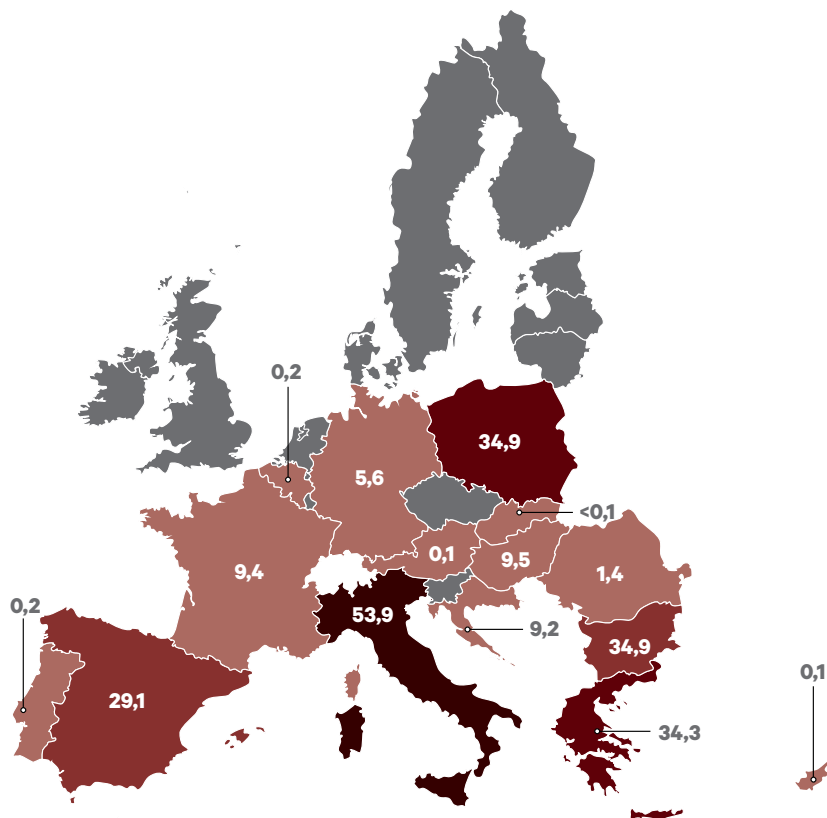
TABELA 1: POZYCJA POLSKI W UE POD WZGLĘDEM PRODUKCJI TYTONIU NIEPRZETWORZONEGO WRAZ Z WIELKOŚCIĄ ZBIORÓW W LATACH 2010–2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Komisja Europejska, 2015 oraz FAOSTAT, 2017

Rok	Dane Komisji Europejskiej		Dane FAOSTAT	
	Zbiory (tys. ton)	Miejsce w UE	Miejsce w UE	Zbiory (tys. ton)
2014	31,9	4.	2.	34,9
2013	24,9	5.	4.	30,8
2012	31,6	3.	2.	35,3
2011	30,1	2.	3.	34,4
2010	31,3	4.	3.	34,8

RYСУNEK 4: PRODUKCJA NIEPRZETWORZONEGO TYTONIU W UNII EUROPEJSKIEJ W 2014 R. (W TYS. TON)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KE, 2014

- powyżej 50 tys. ton
- od 31 do 50 tys. ton
- od 21 do 30 tys. ton
- poniżej 10 tys. ton
- Brak danych

Istotnymi czynnikami wpływającymi na wielkość produkcji tytoniu są skala szarej strefy (i mająca na nią wpływ polityka akcyzowa rządu) oraz rozwój nowych rynków, w tym nowatorskich wyrobów tytoniowych (patrz: rozdział Rynek wyrobów tytoniowych w Polsce).

Uprawa tytoniu charakteryzuje się wysokim nakładem pracy ludzkiej¹⁷. Dodatkowo warunki klimatyczne w kraju nie sprzyjają uprawie tytoniu – Polska jest najbardziej wysuniętym na północ rejonem, w którym uprawia się tytoń. To sprawia, że Polska – jak i inne kraje UE – nie posiadają przewagi konkurencyjnej w porównaniu do krajów rozwijających się, o niskich kosztach pracy, zwłaszcza tych, w których panują dogodne warunki klimatyczne. W związku z tym, choć Polska pozostaje jednym z największych europejskich producentów tytoniu nieprzetworzonego, to produkcja spada, a krajowy przemysł tytoniowy opiera się głównie na surowcu importowanym. Przykładowo, według szacunków PZPT, w sezonie 2015/2016 wyprodukowano w Polsce 27,3 tys. ton tytoniu, natomiast importowano 116 tys. ton¹⁸.

Choć polski tytoń nie konkuruje cenowo z surowcem pochodzącym z zamorskich upraw, jego przewagą jest zgodność z szeregiem rygorystycznych norm dotyczących jakości (np. odpowiedniej wilgotności, struktury i barwy liścia oraz poziomu nikotyny), stosowanych nawozów, warunków zatrudnienia osób pracujących przy uprawach, a także ochrony środowiska. Dzięki tym cechom polski tytoń cieszy się dobrą marką jako produkt eksportowy. Polski tytoń jest również bardzo konkurencyjny cenowo w porównaniu z tytoniem zachodnioeuropejskim (np. niemieckim czy włoskim)¹⁹.

Przez pewien okres polscy plantatorzy tytoniu otrzymywali dopłaty do upraw w ramach wspólnej polityki rolnej Unii Europejskiej. Do 2009 r. polskim plantatorom przysługiwały dopłaty w ramach wsparcia produkcji, zaś do 2015 r. w ramach wsparcia jakości²⁰. Dopłaty te ułatwiały konkurowanie z surowcem importowanym, a ich wstrzymanie obniżyło opłacalność upraw tytoniu w Polsce.

Przetwórstwo tytoniu i produkcja wyrobów tytoniowych

Przedsiębiorstwami w kolejnym etapie łańcucha wartości dodanej są przetwórcy surowca tytoniowego, producenci wyrobów tytoniowych, a także producenci dóbr pośrednich oraz innych środków produkcji. Oprócz nich istnieją centra usług wspólnych, które zapewniają obsługę administracyjną i rachunkową największym spółkom tytoniowym.

Duże zakłady przetwórstwa tytoniu znajdują się w Jędrzejowie (Universal Leaf Tobacco Poland) oraz w Krasnymstawie (Fermentownia Tytoniu Krasnystaw). Oprócz nich na terenie kraju działają także mniejsi, regionalni przetwórcy, których liczba jest trudna do oszacowania.

W 2016 r. polskie fabryki wyprodukowały ok. 175 mld sztuk papierosów oraz ok. 27 tys. ton pozostałych wyrobów tytoniowych.

17 PZPT, 2017.

18 GUS, 2017c; Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, 2016.

19 Akapit za PZPT, 2017.

20 Oprócz tego funkcjonuje krajowy mechanizm wsparcia uzupełniającego.

Najwięksi producenci wyrobów tytoniowych w Polsce²¹ to spółki należące do międzynarodowych koncernów: Philip Morris²², British American Tobacco²³, Japan Tobacco International²⁴ i Imperial Tobacco²⁵. Na terenie Polski znajduje się kilka aktywnych fabryk wyrobów tytoniowych. Są to zakłady Philip Morris w Krakowie, British American Tobacco w Augustowie, Imperial Tobacco w Radomiu i Tarnowie Podgórnym pod Poznaniem oraz zakłady JTI w Starym Gostkowie pod Łodzią. Poza tym Philip Morris posiada biura w Warszawie i Leżajsku, a także europejskie centrum usług wspólnych w Krakowie, a British American Tobacco, Imperial Tobacco i JTI prowadzą biura w Warszawie. Najwięksi producenci wyrobów tytoniowych są zrzeszeni w Krajowym Stowarzyszeniu Przemysłu Tytoniu (KSPT) z siedzibą w Warszawie, a pozostałe podmioty w Polskim Stowarzyszeniu Producentów Tytoniu (PSPT) z siedzibą w Lublinie.

W procesie produkcyjnym wykorzystuje się dobra pośrednie, takie jak filtry, gilzy i opakowania; większość tych dóbr jest produkowana w kraju. W Polsce działają dwie duże fabryki opakowań do wyrobów tytoniowych: Amcor Tobacco Packaging Polska Sp. z o.o., należąca do światowego lidera branży, oraz AR Carton Kraków Sp. z o.o. w Stanisławicach. Do produkcji wyrobów tytoniowych niezbędny jest też odpowiedni park maszynowy. Wytwarzaniem i utrzymaniem go zajmuje się m.in. International Tobacco Machinery Poland S.A. w Radomiu, jedne z największych na świecie zakładów wyspecjalizowanych w projektowaniu i dostarczaniu linii technologicznych do produkcji wyrobów tytoniowych. Istnieje także szereg firm skoncentrowanych wokół fabryk producentów wyrobów tytoniowych i zajmujących się wykonywaniem usług dla nich, np. przy serwisowaniu parku maszynowego i sprzętu IT.

W Polsce zauważalny jest wzrost produkcji wyrobów tytoniowych (z 96,2 tys. ton w 2005 r. do 157,7 tys. ton w 2016 r.), w tym papierosów (ze 102,4 mld sztuk w 2005 r. do 174,9 mld sztuk w 2016 r.) i tytoniu do palenia (wzrost z ok. 6 tys. ton w 2006 r. do 38,5 tys. ton w 2015 r.)²⁶. Rysunek 5 ilustruje trendy w produkcji wyrobów tytoniowych w Polsce w latach 2005–2016.

Polska jest drugim największym producentem wyrobów tytoniowych w Unii Europejskiej pod względem wartości produkcji.

21 Według Rejestru Wyrobów Tytoniowych w 2016 r. czterdzieści siedem podmiotów w Polsce posiadało uprawnienia do wykonywania działalności w zakresie wytwarzania wyrobów tytoniowych (<https://bip.minrol.gov.pl/Rejestry-i-Wykazy/Rejestry/Rejestr-producentow-wyrobow-tytoniowych2>).

22 Grupa Philip Morris International ma w Polsce cztery spółki zależne: Philip Morris Polska S.A., Philip Morris Polska Distribution Sp. z o.o., Philip Morris Polska Tobacco Sp. z o.o. oraz PMI Service Center Europe Sp. z o.o.

23 Grupa British American Tobacco ma w Polsce dwie spółki zależne: British-American Tobacco Polska S.A. oraz British American Tobacco Polska Trading Sp. z o.o.

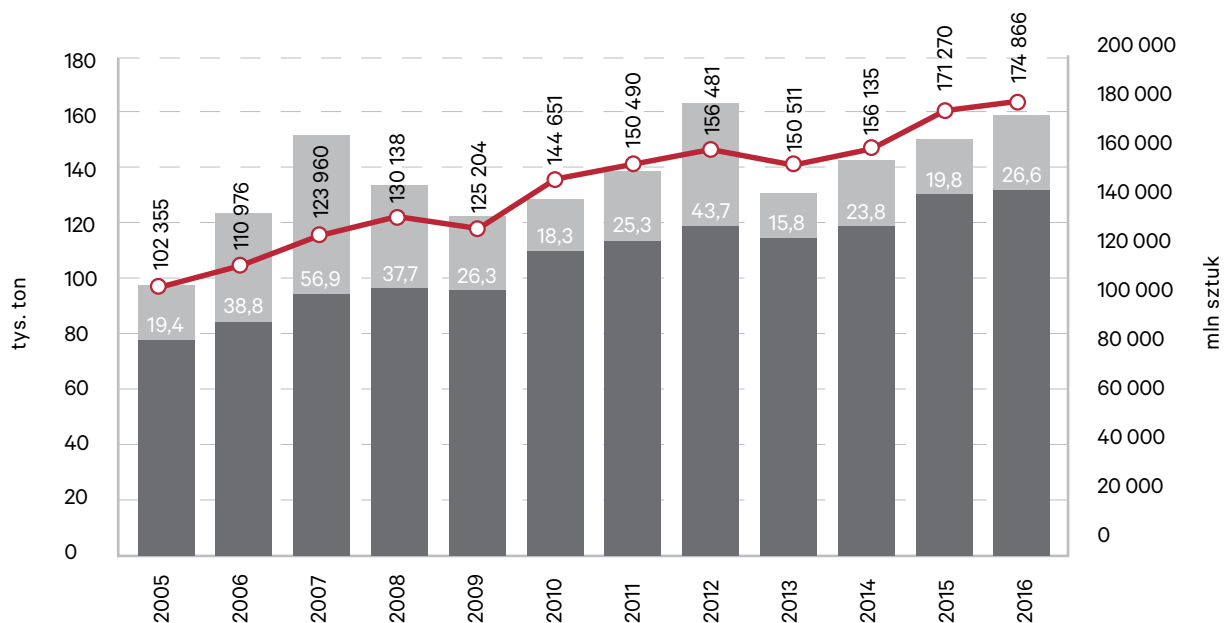
24 Grupa Japan Tobacco International ma w Polsce spółkę zależną JTI Polska Sp. z o.o.

25 Grupa Imperial Brands ma w Polsce dwie spółki zależne: Imperial Tobacco Polska S.A. oraz Imperial Tobacco Polska Manufacturing S.A.

26 GUS, 2017c oraz 2017f; Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, 2016.

RYSUNEK 5: PRODUKCJA WYROBÓW TYTONIOWYCH W POLSCE W LATACH 2005-2016

Źródło: GUS, 2017c oraz 2017f

- Papierosy z tytoniu lub mieszanek tytoniu z jego namiastkami (mln sztuk)
- Papierosy z tytoniu lub mieszanek tytoniu z jego namiastkami (tys. ton)
- Pozostałe wyroby tytoniowe (tys. ton)

W ostatnich latach w Polsce obserwowany jest wzrost produkcji wyrobów tytoniowych spowodowany wysoką efektywnością kosztową polskiego sektora tytoniowego. W rezultacie **Polska umocniła swoją pozycję jako jeden z największych producentów wyrobów tytoniowych w Unii Europejskiej** (patrz: Rysunek 6) i w 2016 r. stała się największym producentem papierosów we Wspólnocie²⁷. Także producenci dóbr pośrednich korzystają z pomyślnej koniunktury – na przykład zakłady Amcor Tobacco Packaging w Łodzi w ciągu ostatnich pięciu lat podwoiły produkcję²⁸.

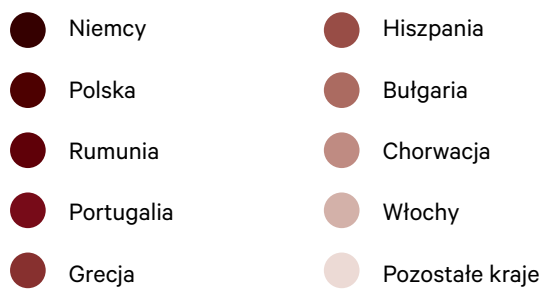
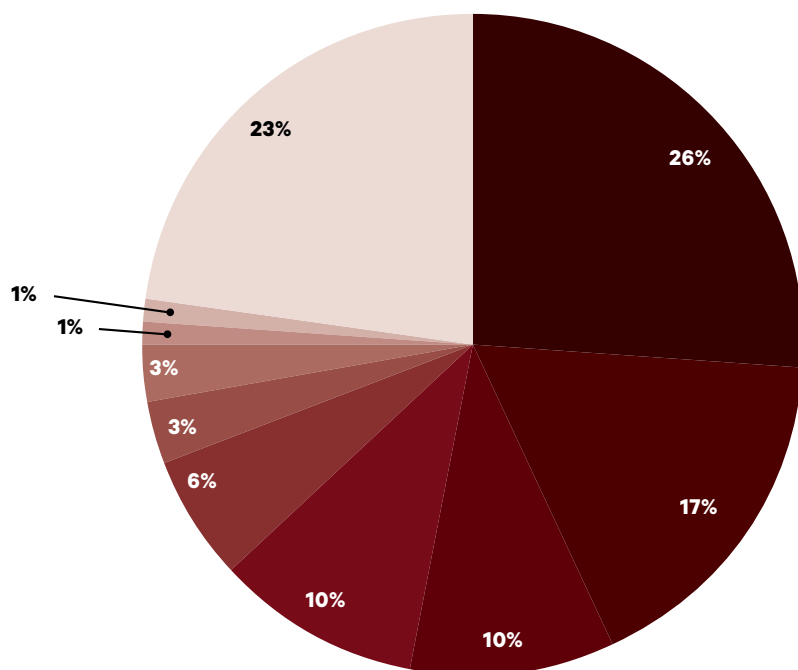

²⁷ Na podstawie: Federalny Urząd Statystyczny Niemiec (Destatis), 2017 oraz GUS, 2017f.

²⁸ Amcor Tobacco Packaging, 2017.

RYSUNEK 6: UDZIAŁ NAJWIĘKSZYCH PRODUCENTÓW WYROBÓW TYTONIOWYCH W CAŁKOWITEJ WARTOŚCI PRODUKCJI W UNII EUROPEJSKIEJ W 2016 R.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Eurostat, 2017

Dystrybucja i handel

Wyroby tytoniowe są sprzedawane w punktach takich jak kioski, sklepy ogólnobranżowe, sklepy specjalistyczne, stacje benzynowe, supermarkety i hipermarkety, a także lokale gastronomiczne. **Ogólną liczbę punktów sprzedaży wyrobów tytoniowych szacuje się od 100 tys.²⁹ do 120 tys.³⁰** Większość z nich to małe i średnie przedsiębiorstwa. Około 75% stanowią tradycyjne sklepy, 10% supermarkety i hipermarkety, a pozostałą część stacje benzynowe, lokale gastronomiczne oraz sklepy całodobowe³¹. Punkty sprzedaży są zaopatrywane przez hurtownie, których liczba wynosi ok. 500³².

W 2012 r. sprzedaż wyrobów tytoniowych w punktach sprzedaży reprezentowanych przez Polską Izbę Handlu **odpowiadała średnio 10,3% obrotów, a w niektórych z nich sięgała nawet 40% obrotów³³**. Według dyrektora Izby Macieja Ptaszyńskiego, wyroby tytoniowe przynoszą 40% całkowitych dochodów w aż 80 tys. punktach sprzedaży³⁴. Taka struktura handlu detalicznego jest specyficzna dla Polski i odmienna od krajów Europy Zachodniej, gdzie poziom koncentracji jest wyższy.

Przedstawiciele branży handlowej wskazują, że wyroby tytoniowe nie są produktami wysokomarżowymi. Mimo to **wyroby tytoniowe mają istotny wpływ na funkcjonowanie małych i średnich przedsiębiorstw, ponieważ generują dużą część ich obrotów**. Ponadto **wyroby tytoniowe wspomagają sprzedaż innych produktów**, których kupno nie jest zaplanowane przez konsumenta, a dokonywane spontanicznie (np. gum do żucia, baterii, słodczy).

Na terenie kraju działa między 100 tys. a 120 tys. punktów sprzedaży tytoniu, z czego ok. trzy czwarte to małe i średnie przedsiębiorstwa.

29 BCC, 2016; PIH, 2017.

30 POHiD, 2017.

31 JTI Polska, 2017.

32 Gazeta Prawna, 2017.

33 PIH, 2012.

34 Na Temat, 2015.

ROZDZIAŁ 3

RYNEK WYROBÓW TYTONIOWYCH W POLSCE

Rynek wyrobów tytoniowych w Polsce

Na podstawie danych o dochodach podatkowych z tytułu akcyzy, CASE szacuje, że **wartość legalnego rynku wyrobów tytoniowych w Polsce w 2016 r. wynosiła ok. 27–29 mld zł**. Od początku XXI w. obserwuje się spadek krajowego spożycia wyrobów tytoniowych. W 2015 r. całkowite spożycie papierosów w Polsce wyniosło 49,8 mld sztuk³⁵, a GUS szacował spożycie papierosów w przeliczeniu na mieszkańca na 1466 sztuk³⁶. Według Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej³⁷ legalna konsumpcja w przeliczeniu na mieszkańca wynosiła 1295 sztuk w 2015 r. i miała wynieść ok. 1270 sztuk w 2016 r. Są to wartości niemal dwukrotnie niższe niż te notowane w latach 80. i 90., gdy oscylowały one na poziomie ok. 2700 sztuk na mieszkańca³⁸. Tabela 2 przedstawia **ewolucję udziału wydatków na papierosy przeciętnego palacza w średnim wynagrodzeniu netto**³⁹ w latach 2010–2015. Pomimo stałego wzrostu wynagrodzeń i dochodu rozporządzalnego, wartość ta rosła w latach 2011–2012 oraz 2015 w związku z dynamicznym wzrostem ceny papierosów. Jeszcze wyraźniejszy jest **spadek liczby paczek, którą można było kupić za średnie wynagrodzenie netto** (wskaźnik ten wykazuje wyraźniejszy trend, ponieważ nie uwzględnia on spadku średniego spożycia papierosów, jaki miał miejsce w tym okresie).

TABELA 2: UDZIAŁ WYDATKÓW NA PAPIEROSY W ŚREDNIM WYNAGRODZENIU NETTO

Źródło: GUS, 2016c, *Wynagrodzenia.pl*, 2017

Rok	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Udział wydatków na papierosy	10,6%	11,1%	11,3%	10,8%	9,6%	10,4%
Liczba paczek, którą można kupić za średnie wynagrodzenie	255	243	231	220	210	215

W Polsce obserwuje się wzrost popularności produktów substytucyjnych wobec papierosów i produktów powiązanych, w tym zawierających tytoń (takich jak cygara, cygaretki i tytoń do palenia) oraz go niezawierających (jak papierosy elektroniczne, tzw. e-papierosy). W ostatnich latach sprzedaż tych produktów, zwłaszcza papierosów elektronicznych, znacznie wzrosła⁴⁰. Między 55% a 66% użytkowników e-papierosów używa również tradycyjnych wyrobów tytoniowych⁴¹, dlatego producenci obu kategorii produktów częściowo dzielą grupę konsumentką.

W kwietniu 2017 r. na rynku pojawiły się tzw. nowatorskie wyroby tytoniowe, które wykorzystują proces podgrzewania, a nie spalania nikotyny. Ewentualny sukces nowatorskich wyrobów tytoniowych zależy od reakcji konsumentów, która – ze względu na krótką obecność tych produktów na rynku – pozostaje jak na razie niewiadomą.

35 Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, 2016.

36 GUS, 2016c.

37 Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, 2016.

38 GUS, 2016c.

39 Do obliczeń wykorzystano średnią ważoną cenę paczki papierosów (WAP) i dane GUS o średnim spożyciu papierosów na mieszkańca oraz odsetku osób palących.

40 Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, 2016; Euromonitor, 2015.

41 Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, 2016.

ROZDZIAŁ 4

UDZIAŁ W PKB

Udział w PKB

Uprawa

Według szacunków PZPT wartość zbiorów tytoniu w 2016 r. wyniosła 280,6 mln zł przy średniej cenie skupu 9,7 zł za kilogram tytoniu typu Virginia i 6,5 zł za kilogram tytoniu typu Burley⁴². Na podstawie tych danych oraz danych publikowanych przez GUS⁴³ CASE szacuje, że uprawa tytoniu w Polsce wygenerowała w 2016 r. wartość dodaną brutto – wkład w gospodarkę krajową – w wysokości 105 mln zł.

Przetwórstwo tytoniu i produkcja wyrobów tytoniowych

Na podstawie estymacji wartości legalnego rynku wyrobów tytoniowych oraz salda handlu zagranicznego, CASE szacuje wartość produkcji wyrobów tytoniowych w Polsce w 2016 r. na 33–35 mld zł. W 2015 r. udział przemysłu tytoniowego w produkcji przemysłu ogółem wyniósł 0,6%⁴⁴. Według danych GUS udział przemysłu tytoniowego w wartości dodanej brutto produkcji przemysłowej ogółem (mierze wkładu w gospodarkę) był jeszcze wyższy i wyniósł 1,1%⁴⁵. Produkcja wyrobów tytoniowych generuje też popyt na dobra pośrednie i środki produkcji, a także powiązane z nimi usługi. Istotną część tych dóbr i usług pochodzi od krajowych poddostawców i usługodawców.

W okresie 2005–2015 nakłady inwestycyjne w sektorze produkcji wyrobów tytoniowych wzrosły z 260,7 do 887,3 mln zł rocznie⁴⁶. Na przykład w czerwcu 2017 r. spółka JTI Polska otworzyła nowy zakład o powierzchni 70 000 m² w Starym Gostkowie pod Łodzią. W ramach inwestycji wartej ok. 200 mln dolarów amerykańskich w zakładzie zostanie zainstalowanych ponad 30 linii przetwarzających, które będą produkować i paczkować tytoń do palenia w ilości odpowiadającej 30 mld sztuk papierosów rocznie. Tym samym poziom inwestycji spółki w Polsce w latach 2007–2017 przekroczył 700 mln dolarów amerykańskich⁴⁷.

Wielkość produkcji przemysłu tytoniowego w Polsce w 2016 r. wyniosła ok. 33–35 mld zł.

Polska jest dla inwestorów atrakcyjną lokalizacją ze względu na bliskość dużych rynków zbytu (w tym rynku krajowego), wykwalifikowaną siłę roboczą, wysoką jakość oraz niższe niż na Zachodzie koszty pracy, a kolejne inwestycje wpisują się w trend relokacji produkcji do Europy Środkowej i Wschodniej. Dzięki znacznym nakładom inwestycyjnym produkcja krajowych zakładów wytwarzających wyroby tytoniowe i ich poddostawców stoi na wysokim poziomie technologicznym, o czym świadczą sukcesy eksportowe (patrz: rozdział *Wymiana handlowa*) i inne sukcesy międzynarodowe. Na przykład spółka International Tobacco Machinery Poland jest laureatem szeregu nagród zdobytych na branżowych targach w Genewie za opracowanie innowacyjnych

Wartość dodana (wkład w gospodarkę) produkcji wyrobów tytoniowych w 2015 r. odpowiadała 1,1% wartości dodanej całego krajowego przemysłu.

42 PZPT, 2017.

43 GUS, 2017d.

44 GUS, 2017b.

45 GUS, 2017c.

46 GUS, 2017c.

47 MR, 2017.

rozwiązań w dziedzinie technologii produkcji wyrobów tytoniowych⁴⁸. Także opakowania do wyrobów tytoniowych są wykonywane w zaawansowanej technologii tzw. druku rotograviurowego w celu sprostania wysokim standardom dotyczącym jakości oraz precyzji i często wytwarzane w krótkich seriach o wysokim poziomie skomplikowania. Rozwój technologiczny przekłada się na rosnącą produktywność sektora tytoniowego, o którym świadczy m.in. stały wzrost wynagrodzeń osób pracujących przy produkcji (patrz: rozdział *Rynek pracy*).

ROZDZIAŁ 5 WYMIANA HANDLOWA

Wymiana handlowa

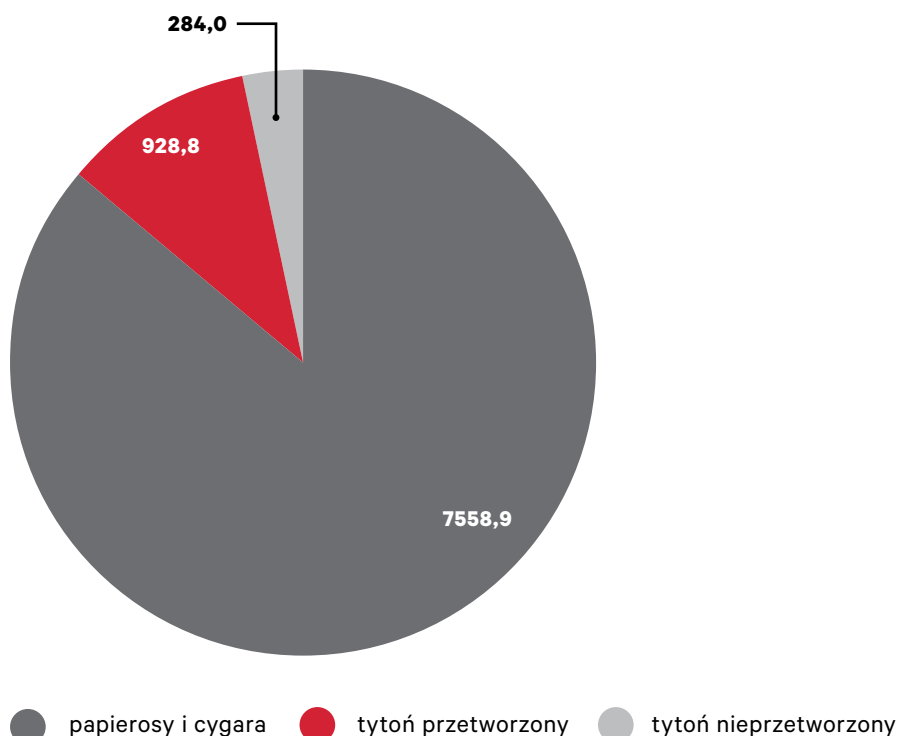
Pomimo malejącego spożycia krajowego produkcja wyrobów tytoniowych w Polsce stale się zwiększa, co jest związane ze znaczną skalą eksportu, zwłaszcza papierosów i (w znacznie mniejszym stopniu) cygar. Według danych Ministerstwa Finansów (MF) cytowanych przez Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej⁴⁹ **wartość eksportu tytoniu i wyrobów tytoniowych w 2016 r. wyniosła 2,01 mld euro (8,77 mld zł)**, z czego **papierosy i cygara odpowiadały za 1,73 mld euro (7,56 mld zł), tj. 86%, tytoń przetworzony za 212,9 mln euro (928,9 mln zł), tj. 11%, natomiast surowiec tytoniowy za 65,1 mln euro (284 mln zł), tj. 3%** – patrz: Rysunek 7⁵⁰. **W 2016 r. wyeksportowano łącznie 128,4 mld sztuk papierosów**. W porównaniu do 4454 sztuk papierosów wytworzonych w Polsce w przeliczeniu na mieszkańca w 2015 r. rynek wewnętrzny wchłonął jedynie 1466 sztuk na mieszkańca⁵¹, co jest dobrą ilustracją skali eksportu tego produktu. Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej⁵² szacuje, że całkowita wartość eksportu wyrobów tytoniowych w 2017 r. wzrośnie do 2,32 mld euro (9,91 mld zł – wzrost o 15,4% w stosunku do 2016 r.), a liczba wyeksportowanych papierosów osiągnie poziom 142,5 mld sztuk (wzrost o 11% w stosunku do 2016 r.).

8,77 mld zł – tyle wyniósł polski eksport tytoniu i wyrobów tytoniowych w 2016 r.

RYСУNEK 7: STRUKTURA EKSPORTU POLSKIEGO SEKTORA TYTONIOWEGO ZE WZGLĘDU NA RODZAJ PRODUKTU W 2016 R. (W MLN ZŁ)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, 2016

128,4 mld – tyle sztuk papierosów wyeksportował w 2016 r. polski przemysł tytoniowy.

49 Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, 2017.

50 Liczby obejmują eksport poza EU i wewnątrzspółnotową dostawę towarów.

51 GUS, 2016b oraz 2017c.

52 Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, 2017.

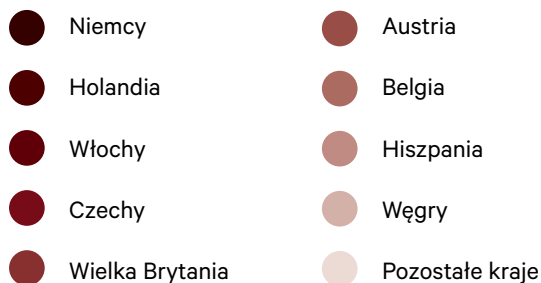
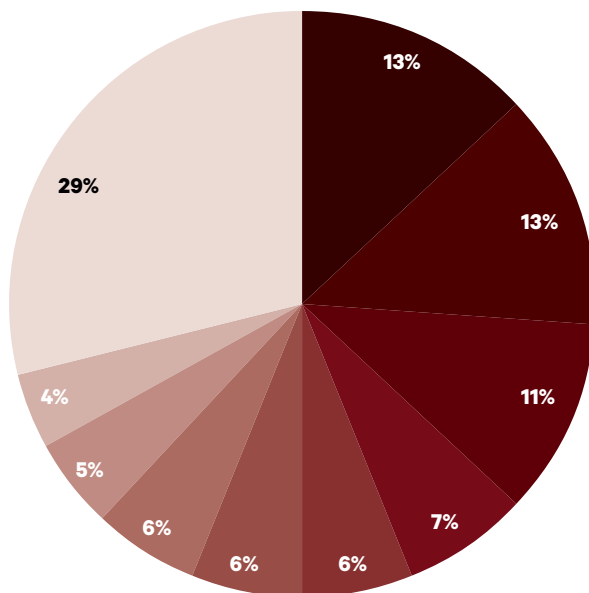
Według Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej wyroby tytoniowe w 2016 r. stanowiły 8,3% eksportu wszystkich produktów rolno-spożywczych⁵³. Stawia to je na czwartym miejscu – za mięsem i jego przetworami (20,7%), cukrem oraz wyrobami cukierniczymi (9,5%) oraz zbożami i przetworami zbożowymi (9%). W klasyfikacji Center for International Development Uniwersytetu Harvarda⁵⁴ wyroby tytoniowe mają od lat największy udział w polskim eksporcie produktów przetwórstwa spożywczego. W latach 2010–2014 udział ten wahał się od ponad 18% w 2013 r. do blisko 25% w 2011 r. Według tej klasyfikacji w 2016 r. udział wyrobów tytoniowych w całkowitym eksporcie Polski wyniósł 1,03%. Głównym kierunkiem eksportu pozostaje Unia Europejska, a największymi odbiorcami są Niemcy, Holandia oraz Włochy (Rysunek 8).

*Trzy na cztery
papierosy
wyprodukowane
w Polsce trafiają
na eksport.*

RYСУNEK 8: GŁÓWNI ODBIORCY POLSKIEGO TYTONIU I WYROBÓW TYTONIOWYCH W 2016 R. – UDZIAŁ W WARTOŚCI EKSPORTU SEKTORA

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS, 2017b

53 Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, 2017.

54 Harvard University, 2017.

Dostępne opracowania podkreślają eksportową orientację polskiego przemysłu tytoniowego⁵⁵. Dla poszczególnych producentów wyrobów tytoniowych i przedsiębiorstw dostarczających środki produkcji klienci zagraniczni są głównymi odbiorcami produkcji, generującymi co roku od 60 do 90% obrotów.

Import tytoniu i wyrobów tytoniowych osiągnął w 2016 r. wartość 722,1 mln euro (3,15 mld zł)⁵⁶. Import obejmuje głównie surowiec tytoniowy, co ma związek z kosztami pracy i warunkami klimatycznymi, omówionymi we *Wprowadzeniu*. W 2016 r. import surowca miał wielkość 111 tys. ton i wartość 474,8 mln euro (2,07 mld zł), co stanowiło 66% łącznej wartości importu całego sektora. Oprócz tytoniu nieprzetworzonego wwieziono do Polski również wyroby tytoniowe o wartości 124,9 mln euro (544,9 mln zł – 17%) i tytoń przetworzony o wartości 122,4 mln euro (534 mln zł – 17%). Surowiec, który sprowadzano głównie (64,8%) z krajów rozwijających się, wygenerował deficyt salda handlu międzynarodowego w wysokości 409,7 mln euro (1,79 mld zł).

W handlu tytoniem i wyrobami tytoniowymi na pierwszy plan wysuwa się fakt, że Polska przeznaczą większą część produkcji na eksport, zaopatrując się w surowiec głównie drogą importu. **Według szacunków CASE, trzy na cztery papierosy wyprodukowane w Polsce trafiają na eksport.** Przy eksporcie w wysokości 2,01 mld euro (8,77 mld zł) i imporcie wynoszącym 722,1 mln euro (3,15 mld zł) polski przemysł tytoniowy odnotował w 2016 r. nadwyżkę w saldzie handlu zagranicznego w wysokości 1,29 mld euro (5,62 mld zł).

55 Na przykład Związek Przedsiębiorców i Pracodawców (2013).

56 Dane w akapicie za Instytutem Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, 2017.

ROZDZIAŁ 6
DOCHODY PODATKOWE
BUDŻETU PAŃSTWA

Dochody podatkowe budżetu państwa

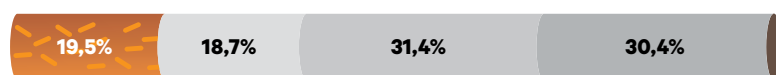
Dochody podatkowe budżetu państwa związane z produkcją i spożyciem wyrobów tytoniowych są istotnym składnikiem polskiego budżetu. Konsumpcja wyrobów tytoniowych zasila budżet poprzez wpływy z akcyzy i VAT, a produkcja poprzez PIT oraz CIT⁵⁷.

Zgodnie z wyliczeniami udział podatków konsumpcyjnych w średniej ważonej cenie papierosów w 2017 r. wyniósł ok. **80,5%**. Koszty i marże producentów i dostawców, które w formie dochodów z pracy lub zysków podlegają dalszemu opodatkowaniu, stanowią ok. **19,5%** finalnej ceny papierosa.

RYSUNEK 9: KOMPONENTY ŚREDNIEJ WAŻONEJ CENY PAPIEROSÓW W 2017 R.

Źródło: Obliczenia własne CASE

- koszty i marże producenta oraz dystrybutorów
- VAT
- akcyza (część ad valorem)
- akcyza (część kwotowa)

Dochody z tytułu podatku akcyzowego na wyroby tytoniowe w Polsce w 2016 r. wynosiły 18,46 mld zł i odpowiadały za 28% łącznych wpływów budżetowych z tytułu akcyzy. Większy udział w dochodach z podatku akcyzowego posiadały jedynie paliwa silnikowe. Wpływy z podatku akcyzowego na wyroby tytoniowe osiągnęły najwyższy w historii poziom w 2012 r. Wzrost dochodów z tytułu akcyzy w latach 2008–2012 można przypisywać w dużej mierze wzrostowi stawki podatkowej, jednak tempo podwyżek odbiło się na wzroście szarej strefy (patrz: podrozdział *Szara strefa*).

Wzrost ten wynikał z regulacji przygotowanych przez Komisję Europejską. Trzy dyrektywy UE nałożyły na Polskę obowiązek podwyższenia podatku akcyzowego do minimalnego poziomu 90 euro za 1000 sztuk papierosów: dyrektywa Rady 92/84/EWG z dnia 19 października 1992 r., dyrektywa Rady 2011/64/UE z dnia 21 czerwca 2011 r. oraz dyrektywa Rady 2003/96/WE. Choć regulacje unijne przewidywały okres dostosowawczy w wymiarze siedmiu lat (upływający w 2018 r.), minimum akcyzowe w Polsce zostało osiągnięte już w 2014 r.⁵⁸

57 VAT, ang. Value Added Tax (podatek od towarów i usług); CIT, ang. Corporate Income Tax (podatek dochodowy od osób prawnych); PIT, ang. Personal Income Tax (podatek dochodowy od osób fizycznych).

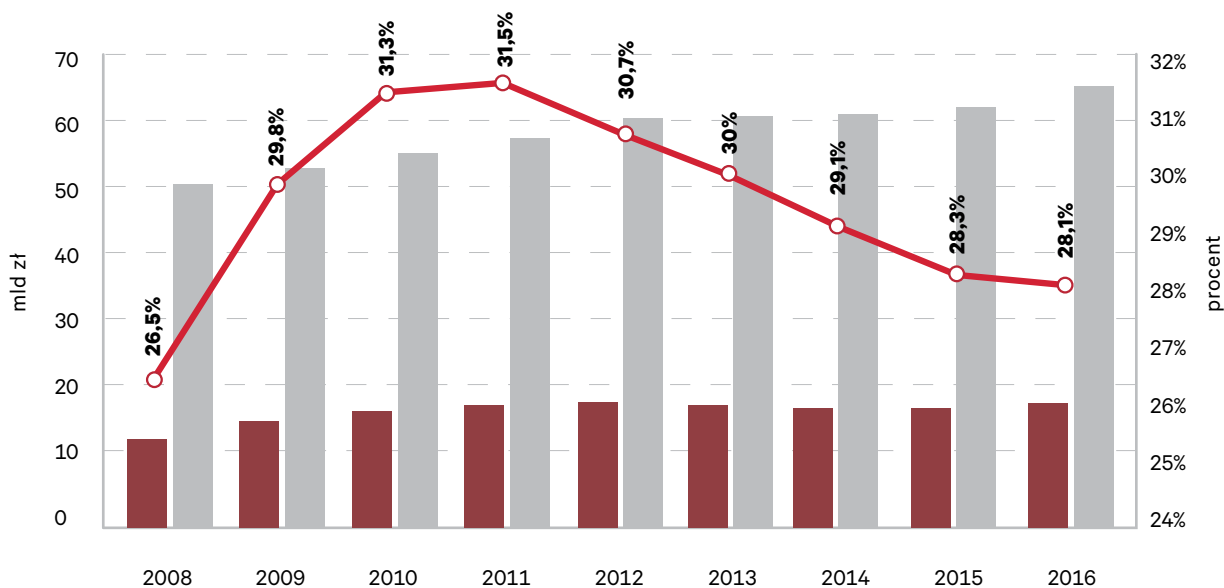
58 CASE, 2015.

W latach 2012–2013, pomimo wzrostu stawek, miał miejsce **spadek dochodów** (Tabela 3). Co istotne, w tym okresie rosły całkowite dochody budżetowe z podatku akcyzowego (Rysunek 10). W 2016 r. nastąpił **ponowny wzrost wpływów z podatku akcyzowego**, co może być przypisywane spadkowi wielkości szarej strefy, któremu sprzyjało wzmocnienie działań kontrolnych i utrzymywane moratorium na podwyżki stawek tego podatku.

RYСУNEK 10: UDZIAŁ PODATKU AKCYZOWEGO OD WYROBÓW TYTONIOWYCH (W PROCENTACH) W OGÓLNYCH DOCHODACH BUDŻETU PAŃSTWA POCHODZĄCYCH Z PODATKU AKCYZOWEGO, 2008–2016

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych MF i KE

- Dochody budżetu państwa z podatku akcyzowego na wyroby tytoniowe (mld zł)
- Całkowite dochody budżetu państwa z podatku akcyzowego (mld zł)
- Udział dochodów z podatku akcyzowego na wyroby tytoniowe w całkowitych wpływach z podatku akcyzowego

TABELA 3: WPŁYWY Z TYTUŁU PODATKU AKCYZOWEGO NA WYROBY TYTONIOWE W LATACH 2008–2016 (W MLD ZŁ)

Źródło: GUS, 2017; KE, 2016a

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Wpływy (mld zł)	13,4	16,05	17,43	18,26	18,58	18,21	17,92	17,79	18,46

Kształtowanie się dochodów z tytułu podatku akcyzowego na wyroby tytoniowe wskazuje na istotę współzależności pomiędzy trzema komponentami: efektywną stawką podatkową, bazą (tj. konsumpcją) oraz ściągalnością podatku. Na podstawie tych danych można stwierdzić, że kluczowym czynnikiem zwiększenia dochodów podatkowych jest zmniejszenie skali szarej strefy. Jednocześnie skokowe zwiększanie stawek jest kontrproduktywne, ponieważ może prowadzić do zmniejszenia dochodów poprzez rozwój sprzedaży nielegalnej.

Dochody z podatku akcyzowego na wyroby tytoniowe nie pochodzą jedynie z opodatkowania papierosów, aczkolwiek to one są zdecydowanie głównym źródłem dochodów. W 2016 r. dochody z akcyzy na susz tytoniowy wyniosły tylko 68 tys. zł wobec 18,46 mld zł dochodów z akcyzy od wyrobów tytoniowych ogółem⁵⁹. Cygara i cygaretki, stanowiące tylko 0,5% rynku wyrobów tytoniowych⁶⁰ i obłożone niską stawką, również nie mają tu kluczowego znaczenia.

Stawki podatku akcyzowego na dzień 1 stycznia 2017 r. wynosiły⁶¹:

- ➔ papierosy: 206,76 zł za 1000 szt. + 31,41% maksymalnej ceny detalicznej,
- ➔ tytoń do palenia: 141,29 zł za 1 kg + 31,41% maksymalnej ceny detalicznej,
- ➔ susz tytoniowy: 229,32 zł za 1 kg,
- ➔ cygara i cygaretki: 393 zł za 1 kg.

Oprócz tego w Polsce od 2010 r. istnieje tzw. minimalna stawka akcyzy. Stosuje się ją, by dokonywane przez producentów ewentualne obniżki cen papierosów nie powodowały obniżenia dochodów budżetu państwa na skutek obniżenia bazy podatkowej. Wysokość minimalnej stawki akcyzy jest ustalana na poziomie akcyzy należnej za papierosy o średniej ważonej cenie rynkowej w roku ubiegłym (WAP – *Weighted Average Price*). Według MF papierosy objęte stawką MED miały w 2016 r. ok. 53% udziału w rynku⁶².

W ostatnim okresie MF rozpoczęło również prace nad zmianą ustawy z dnia 6 grudnia 2008 r. o podatku akcyzowym (Dz.U. z 2017 r. poz. 43, z późn. zm)⁶³, której celem jest wprowadzenie akcyzy na płyny do e-papierosów i wyroby nowatorskie. Zmiany w rządowym projekcie nowelizacji ustawy obejmują:

- ➔ opodatkowanie płynów do papierosów elektronicznych i wyrobów nowatorskich, z zastosowaniem ogólnych przepisów dotyczących opodatkowania wyrobów akcyzowych,
- ➔ obowiązek produkcji tych wyrobów w składzie podatkowym lub produkcję poza składem podatkowym z zastosowaniem instytucji przedpłaty akcyzy,
- ➔ stosowanie zwolnień od podatku akcyzowego w ramach obowiązujących przepisów w przypadku przywozu przez podróżnych z krajów Unii Europejskiej i spoza jej obszaru płynu do papierosów elektronicznych oraz wyrobów nowatorskich,
- ➔ obowiązek oznaczania znakami akcyzy (banderolami) płynu do papierosów elektronicznych oraz wyrobów nowatorskich.

Podatek akcyzowy na płyn do papierosów elektronicznych będzie nakładany w odniesieniu do objętości ujętej w mililitrach, natomiast na wyroby nowatorskie – w zależności od wagi suszu i % średniej ważonej detalicznej

59 Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, 2017.

60 Euromonitor, 2015.

61 MF, 2017c.

62 CASE, 2017.

63 <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12299602>

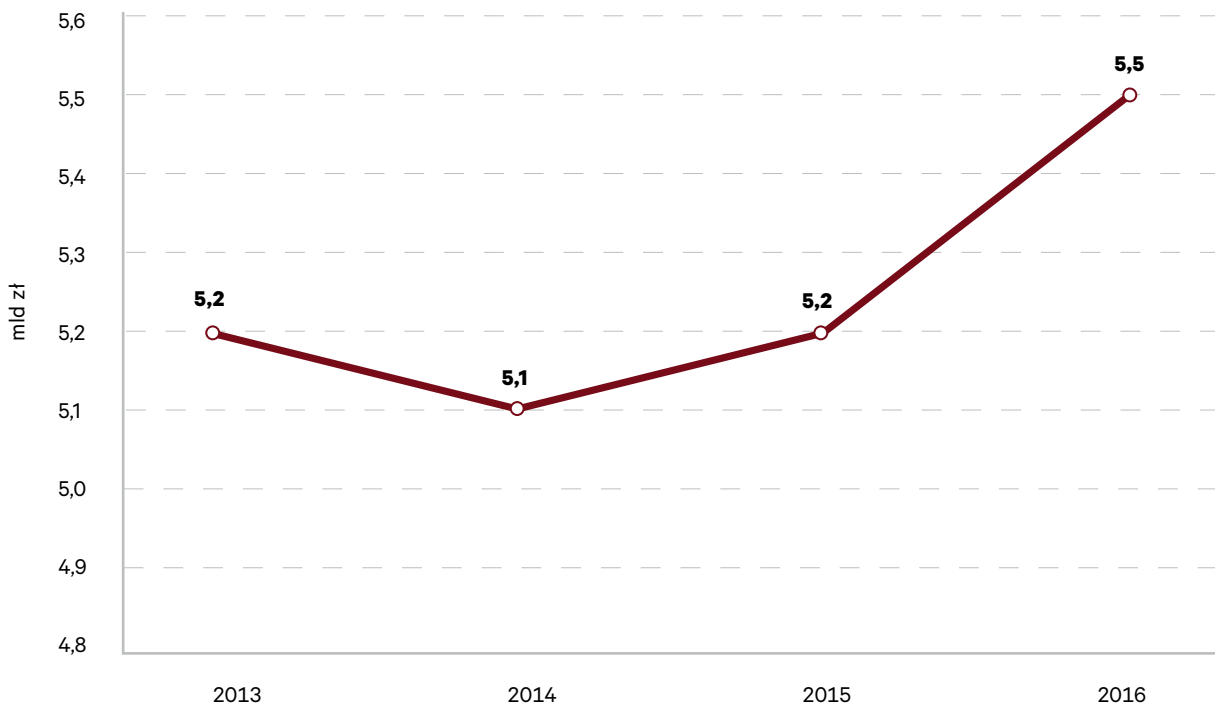
ceny sprzedaży tytoniu do palenia. W ocenie skutków regulacji⁶⁴ do projektu ustawy wskazuje się, że celem proponowanych przepisów jest zwiększenie bezpieczeństwa użytkowników e-papierosów i wyrobów nowatorskich, a także uszczelnienie systemu podatkowego oraz zapewnienie analogicznego traktowania podatkowego wyrobów substytucyjnych względem tradycyjnych wyrobów tytoniowych. MF przewiduje wzrost obciążeń administracyjnych podmiotów, które zostaną objęte nowymi przepisami oraz prawdopodobny wzrost cen e-papierosów i wyrobów nowatorskich. Przewiduje się, że dochody państwa z tytułu nowych stawek wyniosą 100 mln zł rocznie.

Drugim największym źródłem dochodów podatkowych związanych z wyrobami tytoniowymi jest podatek od towarów i usług (VAT). Stawka VAT jest w Polsce proporcjonalna do detalicznej ceny sprzedaży i od 2011 r. wynosi 23%. Dane dotyczące dochodów podatkowych z VAT na wyroby tytoniowe nie są publikowane przez GUS i MF, ani nie są dostępne w literaturze. Wykorzystując część kwotową oraz część ad valorem stawki podatku akcyzowego na wyroby tytoniowe, dane dotyczące dochodów budżetu państwa z akcyzy na papierosy oraz średnią ważoną cenę paczki papierosów, oszacowano **wpływy z tytułu VAT na papierosy** za lata 2013–2016. Według wyliczeń CASE wpływy te **wyniosły 5,5 mld zł w 2016 r. – o 300 mln zł więcej niż w 2015 r. i o 400 mln zł więcej niż w 2014 r.** Rysunek 11 ilustruje trend tych dochodów podatkowych w latach 2013–2016.

RYSUNEK 11: WPŁYWY Z VAT NA WYROBY TYTONIOWE W LATACH 2013–2016

Źródło: Wyliczenia własne CASE

Dochody pochodzące z podatków pośrednich na wyroby tytoniowe stanowiły w 2016 r. 7,6% ogólnych dochodów budżetu państwa i 8,9% dochodów podatkowych ogółem. Dla porównania w Niemczech dochody te stanowią około 2,6% ogólnych dochodów budżetowych; wysokie wartości tego wskaźnika można z kolei zaobserwować w krajach o niższym poziomie PKB, np. w Bułgarii, gdzie wyniósł on 7,9% w 2013 r.⁶⁵

Podobnie jak dane dotyczące wpływów z VAT na wyroby tytoniowe, również dane dotyczące wpływów z PIT odprowadzanego przez osoby zatrudnione w branży tytoniowej nie są podawane w dostępnych źródłach. CASE oszacowało wpływy z podatku PIT, wykorzystując do tego dane dotyczące liczby osób zatrudnionych na poszczególnych etapach łańcucha wartości wyrobów tytoniowych oraz dane o średnim wynagrodzeniu⁶⁶. Szacunki CASE wskazują, że sektor tytoniowy generuje znaczne wpływy z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych (PIT), które to wpływy w latach 2009–2016 rosły z roku na rok. **Dochody podatkowe budżetu państwa z tytułu PIT w zakresie związanym z produkcją, dystrybucją i handlem wyrobami tytoniowymi wyniosły w 2016 r. 123,7 mln zł.** Praca plantatorów tytoniu wygenerowała 4,8 mln zł dochodu podatkowego z tytułu PIT, a działalność pracowników handlu w zakresie związanym z dystrybucją i sprzedażą wyrobów tytoniowych – 10,5 mln zł. **W 2016 r. pracownicy przemysłu tytoniowego odprowadzili 108,4 mln zł podatku PIT.** Według prognozy CASE, dochody podatkowe tej grupy pracowników wzrosną ponownie w 2017 r. i wyniosą 144 mln zł. Rysunek 12 przedstawia ewolucję tych dochodów w latach 2008–2016 wraz z prognozą CASE na rok 2017.

Wpływy z tytułu podatku dochodowego od osób prawnych (CIT) są trudne do oszacowania ze względu na ograniczoną dostępność danych. Wykorzystując udział sektora tytoniowego w całkowitej produkcji przemysłu, udział wyrobów tytoniowych w całkowitych obrotach punktów sprzedaży oraz całkowite dochody budżetu państwa z tytułu CIT (przy założeniu identycznej rentowności wszystkich sektorów gospodarki), **CASE szacuje wpływy podatkowe z tytułu CIT w branżach łańcucha wartości wyrobów tytoniowych na ok. 250 mln zł w 2016 r.**

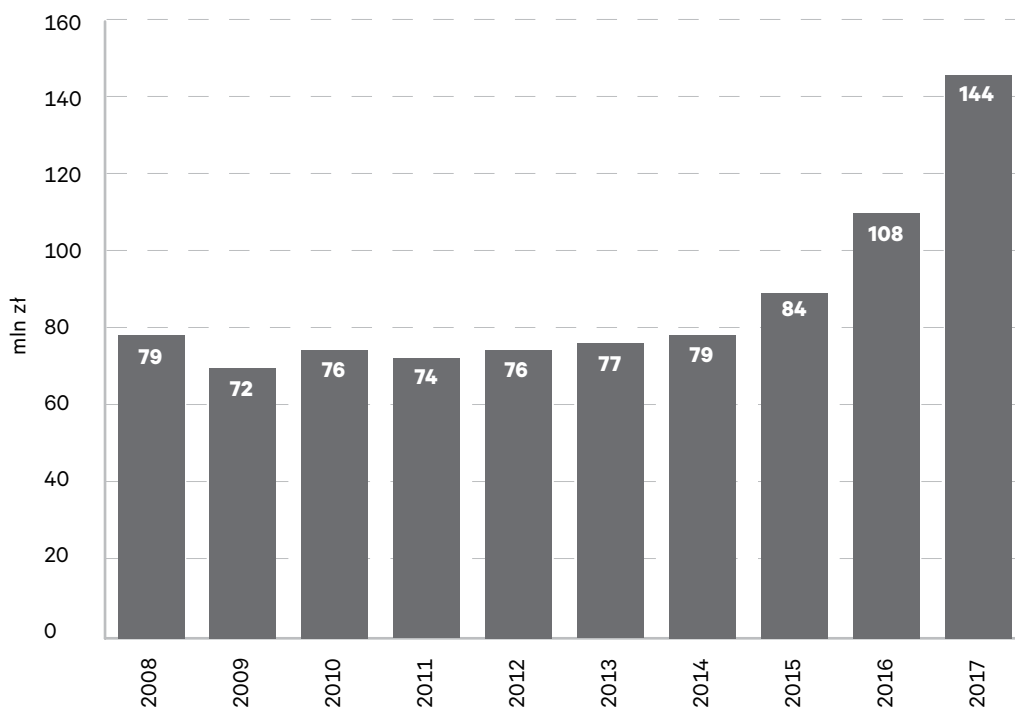

65 CASE, 2015.

66 Do oszacowania dochodów z tytułu PIT wykorzystaliśmy dane GUS o przeciętnym miesięcznym wynagrodzeniu w przemyśle tytoniowym, rolnictwie i handlu (publikowane w Rocznikach Statystycznych RP oraz Rocznikach Statystycznych Przemysłu) oraz szacunek liczby miejsc pracy związanych z łańcuchem wartości wyrobów tytoniowych (patrz: rozdział Rynek pracy). Ze względu na fakt, że do wyliczeń zostały użyte średnie wartości wynagrodzeń, szacunki nie uwzględniają efektu drugiego, wyższego progu podatkowego, co powoduje ich zaniżenie.

RYSUNEK 12: WPŁYWY Z PODATKU PIT ODPROWADZONEGO PRZEZ PRACOWNIKÓW ZAKŁADÓW PRZETWÓRSTWA TYTONIU, PRODUCENTÓW WYROBÓW TYTONIOWYCH ORAZ ICH PODDOSTAWCÓW W LATACH 2008-2016 WRAZ Z PROGNOZĄ NA 2017 R.

Źródło: Wyliczenia własne CASE

ROZDZIAŁ 7

RYNEK PRACY

Rynek pracy

Wpływ sektora wyrobów tytoniowych na polski rynek pracy można scharakteryzować w podziale na cztery kategorie zgodnie z łańcuchem wartości dodanej: plantatorów tytoniu, przetwórców tytoniu, producentów wyrobów tytoniowych oraz dystrybutorów⁶⁷. Oszacowanie danych o pracujących w tych działach gospodarki przy wykorzystaniu sekcji PKD oraz danych GUS nie jest możliwe, jednak zarówno PZPT, jak i Agencja Rozwoju Rolnictwa udostępniają własne szacunki o osobach pracujących w sektorze. Według dostępnych informacji z całym łańcuchem wartości wyrobów tytoniowych – obejmującym uprawę tytoniu, przetwórstwo surowca, produkcję wyrobów oraz dystrybucję i handel – **związane jest bezpośrednio i pośrednio ok. 560 tys. miejsc pracy** (wzrost o ok. 60 tys. w porównaniu z rokiem 2012⁶⁸). Liczba ta odpowiada **3,7%** całkowitej liczby pracujących w kraju w 2015 r.⁶⁹ – w porównaniu z **3,53%** w roku 2012. Oznacza to, iż rośnie zarówno liczba pracujących w łańcuchu biznesowym związanym z przemysłem tytoniowym, jak i ich udział w ogólnej liczbie pracujących. Na podstawie danych GUS o produkcji, wartości dodanej i miejscach pracy w rolnictwie, przemyśle i handlu CASE szacuje, że **liczba miejsc pracy wygenerowana samodzielnie przez sektor wyrobów tytoniowych odpowiada ekwiwalentowi 33 tys. etatów**⁷⁰.

Liczba miejsc pracy związanych bezpośrednio albo pośrednio z łańcuchem wartości dodanej wyrobów tytoniowych wynosi 560 tys., a liczba miejsc pracy wygenerowanych samodzielnie przez sektor wyrobów tytoniowych odpowiada 33 tys. etatów.

Uprawa

Departament Rynków Rolnych MRiRW oraz PZPT szacują, iż **liczba plantatorów tytoniu w Polsce wynosi obecnie (2017 r.) ok. 11 tys.**⁷¹, zaś całkowita liczba osób zatrudnionych przy uprawach (wliczając pomocników i pracowników sezonowych) sięga **50 tys. osób**⁷². Wraz ze spadkiem powierzchni uprawnej i produkcji tytoniu również liczba plantatorów sukcesywnie maleje (14,4 tys. plantatorów w 2007 r.), co skutkuje spadkiem zatrudnienia przy uprawie.

Rejony, w których uprawia się tytoń, znajdują się w większości w województwach o relatywnie wysokiej stopie bezrobocia⁷³ i wyższym poziomie ubóstwa. Są to regiony słabiej rozwinięte gospodarczo, gdzie często niska jakość gleb nie pozwala na uprawę innych roślin (por. Rysunek 2). Uprawa tytoniu jest głównym (zwłaszcza na wschodnich terenach kraju) albo dodatkowym źródłem dochodu dla plantatorów, a plantacje to głównie małe rodzinne gospodarstwa o średnim areale upraw tytoniu wynoszącym 1,5 ha.

Kluczowym wyzwaniem dla polskich plantatorów tytoniu jest opłacalność upraw, która stoi na niższym poziomie niż jeszcze kilka lat temu, gdy obowiązywały dopłaty UE pozwalające na konkurowanie z surowcem importowanym. MRiRW⁷⁴ podaje, że dochodowość uprawy tytoniu wykazuje **tendencję spadkową**, co powoduje **kurczenie się liczby plantacji tytoniu przy jednocze-**

Liczba plantacji tytoniu, które znajdują się głównie w najbardziej ubogich regionach Polski, jak również ich dochodowość, sukcesywnie maleje.

67 Związek Przedsiębiorców i Pracodawców, 2013.

68 Centrum im. Adama Smitha Warszawa, 2013.

69 Obliczenia własne na podstawie GUS, 2016a.

70 Szacunek na podstawie danych z 2016 r.

71 PZPT, 2017.

72 PZPT, 2017, MRiRW, 2017b. Inne źródła wspominają o 40 tys. (BCC, 2016) lub 45 tys. (MRiRW, 2013) osób zatrudnionych przy uprawie tytoniu i 9 tys. gospodarstw rolnych, które zajmują się uprawą tytoniu (BCC, 2016).

73 GUS, 2017e.

74 MRiRW, 2017a.

snym powiększaniu średniego areалу upraw. Innym problemem wymienianym przez stowarzyszenia plantatorów jest polityka akcyzowa rządu (patrz: podrozdział *Wyzwania regulacyjne*).

Dodatkowo pracochłonność uprawy tytoniu i jej wysokie koszty (głównie koszty pracy) powodują, iż produkcja tytoniu w Polsce i Europie staje się mało konkurencyjna w stosunku do krajów rozwijających się, gdzie warunki klimatyczne bardziej sprzyjają uprawom.

Wyżej wymienione problemy mogą skutkować dalszym zmniejszaniem się liczby plantatorów tytoniu w Polsce, zwłaszcza że osoby, które zaprzestają upraw tytoniu, rzadko decydują się na powrót do tego zajęcia⁷⁵. MRiRW⁷⁶ wskazuje na konieczność obniżania kosztów produkcji (m.in. poprzez mechanizację) w celu zwiększenia konkurencyjności polskiego tytoniu i utrzymania krajowych upraw. Ministerstwo przewiduje także, że w przyszłości utrzyma się w Polsce trend konsolidacji plantacji tytoniu.

Przetwórstwo tytoniu i produkcja wyrobów tytoniowych

Według danych GUS w 2015 r. przy produkcji wyrobów tytoniowych było zatrudnionych 5,4 tys. osób, które pracowały dla jedenastu podmiotów gospodarczych na terenie kraju⁷⁷. **Obecnie (2017 r.) szacunkowe zatrudnienie przy produkcji wyrobów tytoniowych wynosi ok. 9 tys. osób** i w podziale na poszczególne koncerny tytoniowe przedstawia się następująco: British American Tobacco – 3,2 tys. osób, Philip Morris – 3 tys. osób, Imperial Tobacco – 1,4 tys. osób, JTI – 1,2 tys. osób. Około połowa pracowników Philip Morris jest zatrudniona w centrum usług wspólnych w Krakowie, które świadczy usługi w zakresie finansów, zakupów, IT i zarządzania zasobami ludzkimi spółkom zależnym Philip Morris International w Europie, Azji i Afryce.

Spółka International Tobacco Machinery w Radomiu obecnie (2017 r.) zatrudnia 400 osób. Zakłady Amcor Tobacco Packaging w Łodzi zatrudniają 500 osób, w tym 40 pracowników centrum badawczo-rozwojowego. Poza tym kilkaset osób pracuje w firmach świadczących specjalistyczne usługi dla fabryk, np. przy serwisowaniu parku maszynowego i sprzętu IT. Wraz z zakładami przetwórstwa tytoniu i producentami wyrobów tytoniowych daje to liczbę **ponad 10 tys. osób zatrudnionych w przemyśle tytoniowym**.

Zatrudnienie przy produkcji wyrobów tytoniowych w Polsce sukcesywnie rośnie, wraz ze wzrostem produkcji wyrobów tytoniowych w Polsce. Na przykład liczba pracowników w British American Tobacco zwiększyła się z 1,1 tys. do 3,2 tys. w ciągu kilku ostatnich lat. Większość producentów wyrobów tytoniowych i ich poddostawców planuje także kolejne rekrutacje. Przykładowo JTI ma w planach zatrudnienie dodatkowych 400 osób w nowym zakładzie produkcyjnym w Starym Gostkowie. Również Spółka International Tobacco Machinery w Radomiu planuje kolejne rekrutacje.

Zarówno zatrudnienie, jak i wydajność pracy w przemyśle tytoniowym sukcesywnie rośnie, pozytywnie wpływając na wyniki przemysłu ogółem.

75 PZPT, 2017.

76 MRiRW, 2017a.

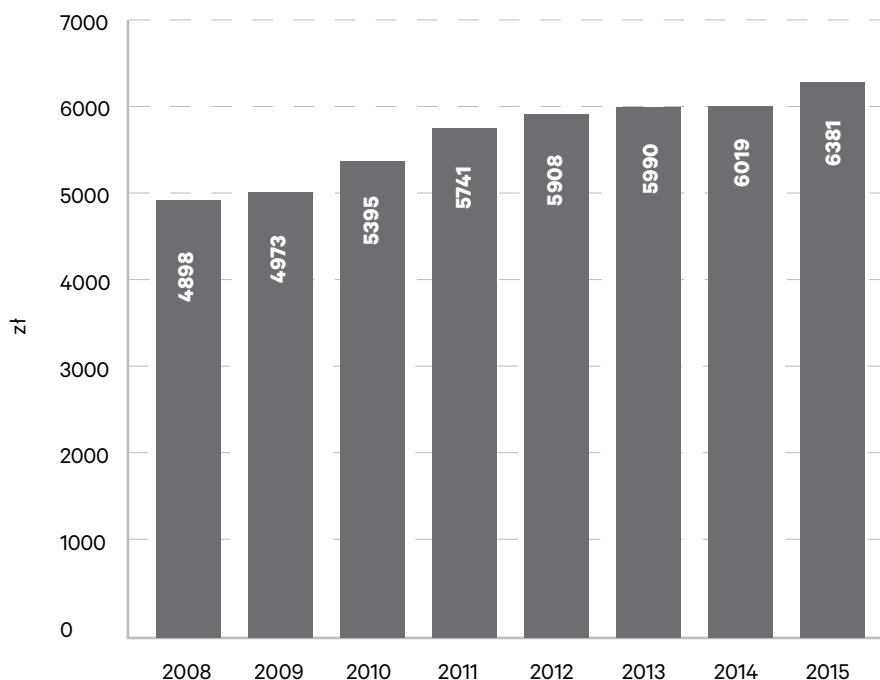
77 GUS, 2017d.

Jednocześnie obserwuje się **wzrost pensji pracowników zatrudnionych przy produkcji wyrobów tytoniowych** w latach 2008–2015 (Rysunek 13), co idzie w parze ze wzrostem wydajności pracy w tym segmencie⁷⁸.

RYSUNEK 13: PRZECIĘTNE MIESIĘCZNE WYNAGRODZENIE BRUTTO PRACOWNIKÓW ZATRUDNIONYCH PRZY PRODUKCJI WYROBÓW TYTONIOWYCH

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS (2012, 2013, 2014b, 2015, 2017c)

Dystrybucja i handel

Według szacunków Polskiej Izby Handlu⁷⁹, Polskiej Organizacji Handlu i Dystrybucji⁸⁰ oraz Business Centre Club⁸¹ w Polsce ok. **500 tys. osób⁸² jest zaangażowanych w handel detaliczny i hurtowy wyrobów tytoniowych**. Na istniejące kanały dystrybucji składają się przede wszystkim małe punkty sprzedaży detalicznej i hurtowej, gdzie udział obrotu wyrobami tytoniowymi sięga ok. 40% wartości utargu z całego oferowanego koszyka dóbr⁸³.

78 GUS, 2016, Nakłady i wyniki przemysłu w 2015 r.

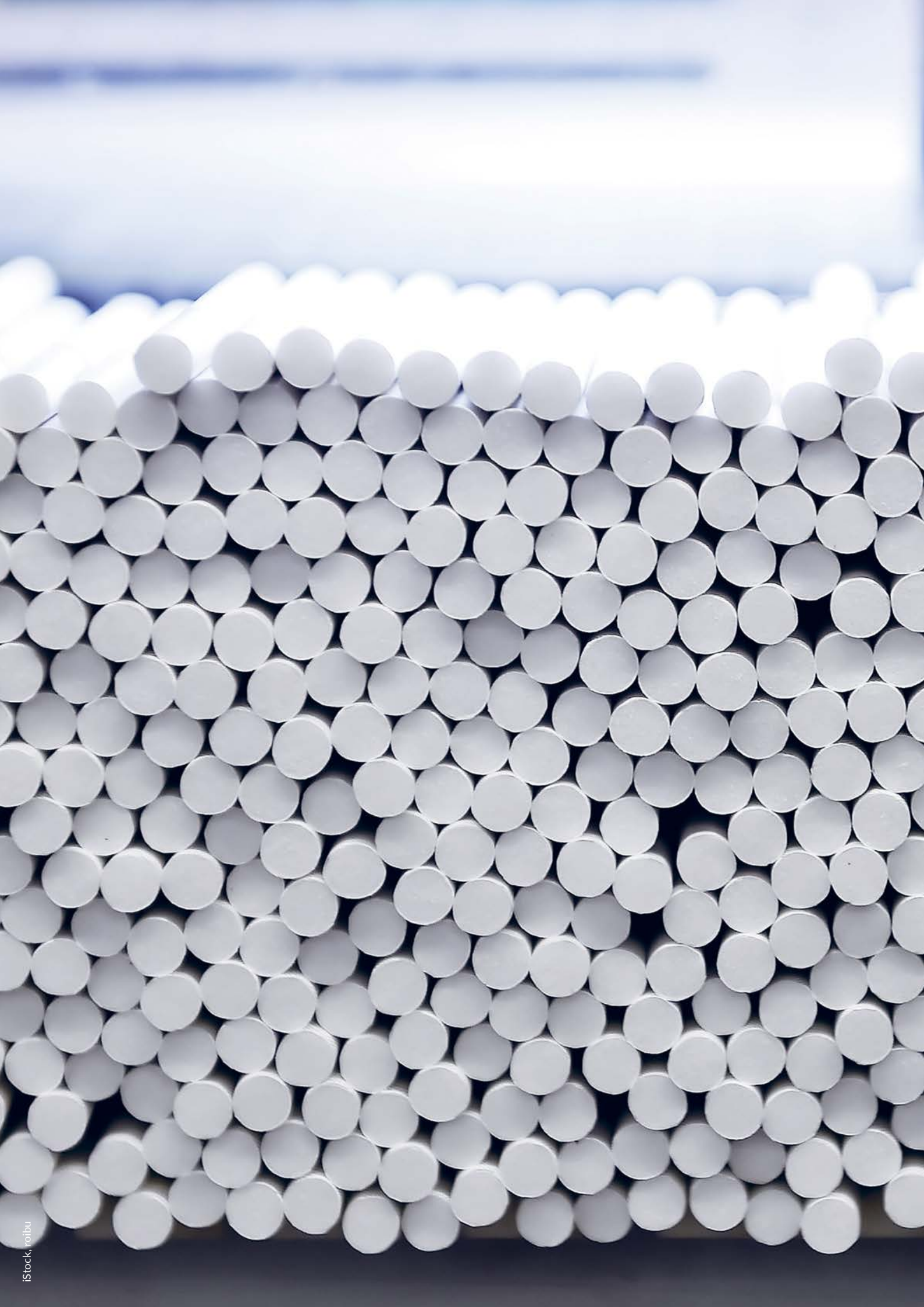
79 Polska Izba Handlu, 2017.

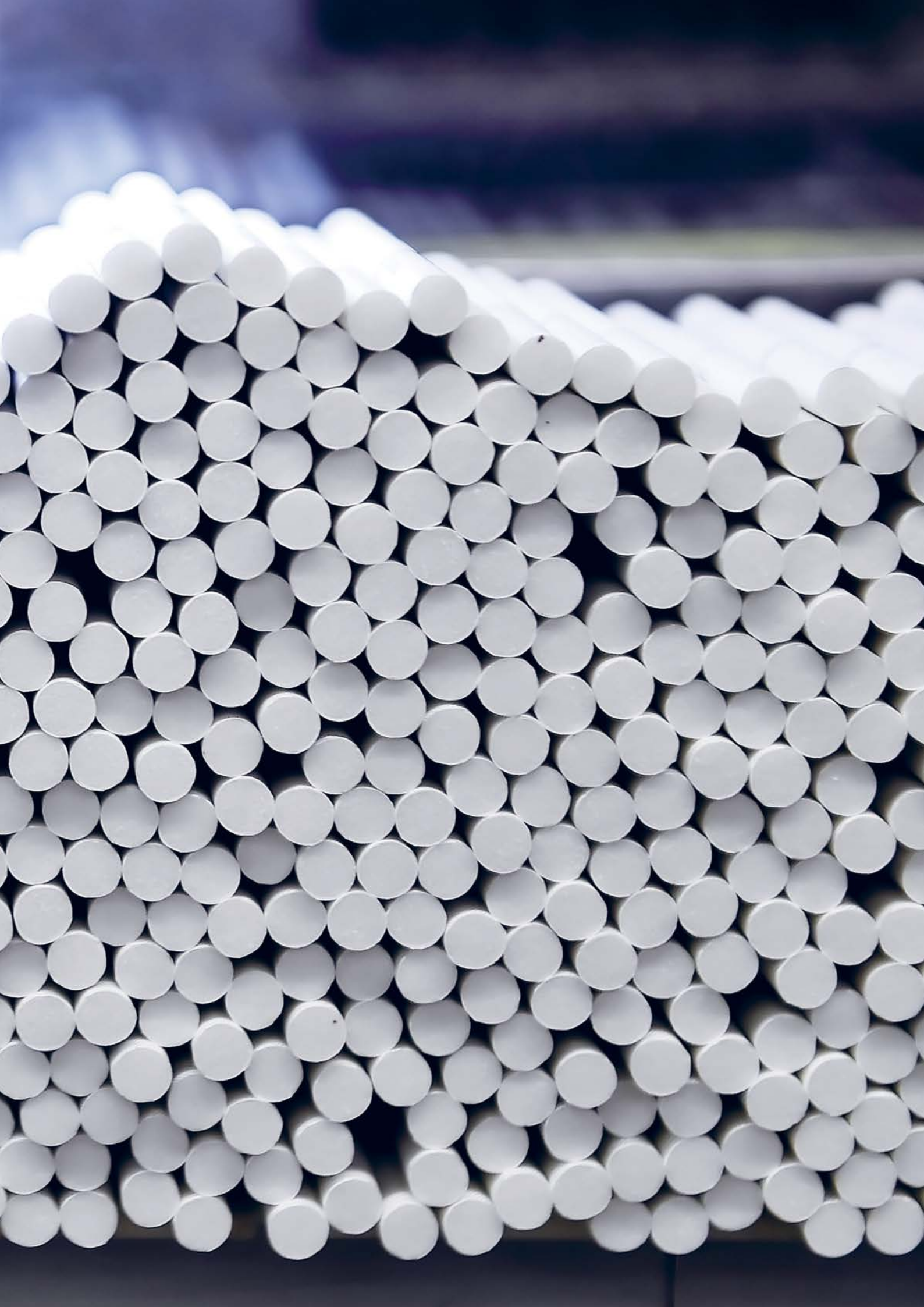
80 Polska Organizacja Handlu i Dystrybucji, 2017.

81 Business Centre Club, 2016.

82 Związek Przedsiębiorców i Pracodawców (ZPP; 2013) szacował, że handel wyrobami tytoniowymi generuje 450 tys. miejsc pracy.

83 Centrum im. Adama Smitha Warszawa, 2013.

ROZDZIAŁ 8

WYZWANIA DLA PRODUKCJI WYROBÓW TYTONIOWYCH

Wyzwania dla produkcji wyrobów tytoniowych

Szara strefa

Przed 2016 r. w Polsce można było zaobserwować tendencję spadkową legalnej sprzedaży papierosów. Trend ten był spowodowany nie tylko malejącą konsumpcją, ale też przemieszczaniem się nabywców do szarej strefy w związku z rosnącymi cenami legalnych wyrobów tytoniowych⁸⁴. Dostępne badania wskazują, że szara strefa na rynku wyrobów tytoniowych w Polsce rosła w latach 2006–2013, by w 2013 r. osiągnąć poziom **25% rynku**⁸⁵. Polska Izba Handlu również szacuje wielkość szarej strefy w 2013 r. na 25%⁸⁶. Polityka Insight⁸⁷ podaje, że wielkość szarej strefy według różnych źródeł oscylowała na poziomie 13–15 mld sztuk papierosów rocznie, a więc około 25% rynku.

Choć w 2016 r. służby ujawniły blisko 740 mln sztuk nielegalnych papierosów i 729 ton nielegalnego tytoniu, eksperci są zgodni, że **w ostatnim czasie szara strefa w handlu wyrobami tytoniowymi w Polsce spadła**⁸⁸. W świetle najnowszych badań – prowadzonych tzw. metodą pustych paczek – szara strefa na rynku papierosów w Polsce wynosiła 16,4% w trzecim kwartale 2016 r.⁸⁹, a niższy trend utrzymał się w 2017 r. (13,8% w drugim kwartale)⁹⁰.

Istnienie szarej strefy oznacza, że budżet państwa rokrocznie traci wpływy podatkowe liczone w miliardach złotych. W świetle dostępnych publikacji tak zwana luka podatkowa związana z szarą strefą na rynku wyrobów tytoniowych wynosi od 4,6 mld⁹¹ do 7 mld⁹² złotych strat podatkowych rocznie. CASE szacuje, że **straty podatkowe z tytułu nieodprowadzonych podatków akcyzowego, VAT, CIT i PIT wyniosły 4,8 mld zł w 2016 r.** przy założeniu, że szara strefa miała wielkość 16,4% rynku.

Polska Izba Handlu⁹³ szacuje, że ze względu na wygaszenie produkcji papierosów mentolowych od 2020 r. (patrz: podrozdział *Wyzwania regulacyjne*) 20% rynku papierosowego może znaleźć się w szarej strefie.

Źródłem pochodzenia nieopodatkowanego tytoniu i papierosów w Polsce jest nielegalna produkcja w fabrykach zlokalizowanych na terenie Polski oraz przemyt. W 2016 r. Centralne Biuro Śledcze wykryło rekordową liczbę 26 nielegalnych fabryk papierosów i zlikwidowało 46 wytwórni krajanki tytoniowej⁹⁴. Przemysł do Polski jest szczególnie silny we wschodnich województwach ze względu na bliskość granicy, która jest najdłuższą lądową granicą Unii Europejskiej. Przemycane wyroby tytoniowe pochodzą głównie z Białorusi, Ukrainy, Rosji i Mołdawii. Na terenie Białorusi istnieją fabryki wyspecjalizowane

84 Instytut Badań Nad Gospodarką Rynkową, 2013.

85 Pracodawcy RP, 2014.

86 PIH, 2017.

87 Polityka Insight, 2016.

88 JTI, 2017.

89 Almares, 2016; Instytut Badań Nad Gospodarką Rynkową, 2013.

90 Almares, 2017.

91 Pracodawcy RP, 2014.

92 Polityka Insight, 2016.

93 Polska Izba Handlu, 2016.

94 Policja.pl, 2017.

w produkcji wyrobów tytoniowych wytwarzanych z przeznaczeniem przemycenia i omińnięcia systemu fiskalnego docelowego kraju – tzw. *illicit white*. Jednocześnie rekordowo niski kurs ukraińskiej hrywny od 2014 r. podnosi opłacalność przemytu tytoniu i jego wyrobów z Ukrainy.

Polityka akcyzowa przyczyniła się do rozrostu szarej strefy poprzez wielokrotne podwyższanie stawek akcyzy (w latach 2010–2014). Związek przyczynowo-skutkowy pomiędzy skokowymi wzrostami podatku akcyzowego na wyroby tytoniowe a wzrostem szarej strefy jest jednogłośnie wskazywany przez ekspertów⁹⁵, a także producentów, sprzedawców dóbr gotowych i dystrybutorów oraz plantatorów tytoniu. POHiD⁹⁶ podaje, że w latach 2010–2014 akcyza została kumulatywnie podniesiona o blisko 45%, powodując kurczenie się legalnego rynku papierosów nawet o 10% w skali roku. O istnieniu związku przyczynowo-skutkowego między stawką akcyzy a wielkością szarej strefy świadczy również spadek wpływów z akcyzy w latach 2013–2015 i ich ponowny wzrost w 2016 r., po ogłoszeniu w 2015 r. moratorium na podwyżkę akcyzy. Według przedstawicieli branży handlowej przewidywalna i długoterminowa polityka akcyzowa uwzględniająca wrażliwość cenową konsumentów jest kluczowa dla zmniejszania szarej strefy. Eksperti wskazują na potrzebę kompleksowych rozwiązań obejmujących bardziej przewidywalną politykę akcyzową, stworzenie obowiązkowego rejestru plantatorów tytoniu i systemu monitorującego przemieszczanie się suszu tytoniowego, a także zwiększenie skuteczności służb⁹⁷.

Krokiem w tym kierunku jest ustawa z 9 marca 2017 r. o systemie monitorowania drogowego przewozu towarów (Dz.U. 2017 poz. 708). Ustawa ta wprowadza obowiązkowy system rejestracji i monitoringu drogowego przewozu określonych towarów, w tym suszu tytoniowego, określa podmioty odpowiedzialne za wypełnienie tego obowiązku – podmiot wysyłający, podmiot odbierający i przewoźnika – oraz wprowadza kary za jego naruszenie⁹⁸.

Od czerwca 2017 r. trwają prace nad tzw. pakietem tytoniowym, będącym rządowym projektem nowelizacji ustawy o podatku akcyzowym oraz ustawy o Agencji Rynku Rolnego i organizacji niektórych rynków rolnych⁹⁹. Projekt ma na celu uszczelnienie obrotu suszem tytoniowym przy jednoczesnym obniżeniu barier regulacyjnych dla legalnie działających podmiotów. Projekt przewiduje wprowadzenie monitoringu nad uprawą tytoniu oraz produkcją i zbytem surowca tytoniowego, objęcie akcyzą sprzedaży suszu tytoniowego przez rolnika z dostawą wewnątrzspółnotową lub eksportem, obniżenie górnej granicy zabezpieczenia składanego przez pośredniczące podmioty tytoniowe z 30 mln do 15 mln zł i wprowadzenie hipoteki jako formy zabezpieczenia akcyzowego.

95 Na przykład: Polityka Insight, 2016.

96 Polska Organizacja Handlu i Dystrybucji, 2017.

97 Na przykład: Polityka Insight, 2016.

98 W lipcu br. podjęto pracę nad nowelizacją ustawy o systemie monitorowania drogowego przewozu towarów. Celem opracowanego przez MF projektu ustawy jest m.in. objęcie systemem również przewozów towarów realizowanych koleją oraz uzupełnienie przepisów o przesyłanie danych geolokalizacyjnych. Por. <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12300650/katalog/12447052#12447052>

99 MF, 2017b; Rządowe Centrum Legislacji, 2017; Sejm.pl, 2017.

Wyzwania regulacyjne

Wyzwania regulacyjne, z którymi mierzą się przedstawiciele sektora tytoniowego, mają źródło w prawodawstwie unijnym i krajowym. Najważniejszym dokumentem regulującym branżę tytoniową w Unii Europejskiej jest dyrektywa w sprawie wyrobów tytoniowych¹⁰⁰, która wprowadza przepisy w zakresie produkcji, ekspozycji i sprzedaży wyrobów tytoniowych oraz powiązanych. Dyrektywa stanowi, że **65% powierzchni przedniej i tylnej części opakowań papierosów i tytoniu do palenia musi być pokryte ostrzeżeniem zdrowotnym zawierającym elementy graficzne oraz tekstowe, a opakowania papierosów muszą mieć kształt prostopadłościanu i zawierać nie mniej niż 20 papierosów.**

Dyrektywa tytoniowa wprowadziła także zakaz sprzedaży papierosów o charakterystycznym aromacie. Oznacza to, że po czteroletnim okresie przejściowym, który upłynie w 2020 r., **sprzedaż popularnych w Polsce papierosów mentolowych zostanie wygaszona.** Papierosy mentolowe stanowią według szacunków od 20%¹⁰¹ do 30% polskiego rynku¹⁰², a ich wycofanie może skutkować przeniesieniem konsumpcji do szarej strefy.

Dyrektywa tytoniowa wpłynęła też na **uregulowanie rynku papierosów elektronicznych przez polskiego ustawodawcę**¹⁰³. Ustawodawca zakazał reklamy oraz promocji papierosów elektronicznych, sprzedaży tych wyrobów młodzieży do lat osiemnastu oraz na odległość (w tym przez Internet), a także używania ich w miejscach publicznych. Wprowadzono też obowiązek badania i rejestracji płynów do papierosów elektronicznych w specjalnie utworzonym rejestrze nadzorowanym przez Biuro do Spraw Substancji Chemicznych. Nowe przepisy mogą mieć wpływ na ceny tych wyrobów oraz popyt na nie.

Dyrektywa w sprawie wyrobów tytoniowych przewiduje także **wprowadzenie przez Komisję Europejską unijnego systemu śledzenia ruchu i pochodzenia – tzw. systemu T&T, tj. track and trace** – w miejsce obecnie obowiązujących systemów tego typu opartych na bilateralnych porozumieniach producentów z Komisją Europejską¹⁰⁴. Nowy system ma umożliwić monitorowanie produktu na poziomie pojedynczej paczki w każdym państwie członkowskim i na każdym etapie łańcucha dostaw od producentów poprzez hurtownie aż ostatniego podmiotu przed pierwszym sprzedawcą detalicznym. Głównym celem T&T ma być przeciwdziałanie obrotowi legalnym produktem za pomocą nielegalnych kanałów. Plany Komisji Europejskiej budzą obawy dystrybutorów, dla których regulacja oznacza dodatkowe koszty związane z zatrudnieniem nowych pracowników do obsługi systemu oraz potencjalnie zakupu oprogramowania i nowych skanerów do odczytywania dodatkowych kodów kreskowych¹⁰⁵. Komisja Europejska szacuje koszty działania przyszłego systemu na 0,9–1,1 eurocenta

100 Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/40/UE z dnia 3 kwietnia 2014 r. w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich w sprawie produkcji, prezentowania i sprzedaży wyrobów tytoniowych i powiązanych wyrobów oraz uchylająca dyrektywę 2001/37/WE (Dz. Urz. UE L 127 z 29.04.2014, str. 1, z późn. zm.), przypis 2.

101 PIH, 2012; Związek Przedsiębiorców i Pracodawców, 2013.

102 PIH, 2017.

103 Ustawa z dnia 22 lipca 2016 r. o zmianie ustawy o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych (Dz.U. z 2016 r. poz. 1331).

104 Euractiv, 2017.

105 Gazeta Prawna, 2017.

w przeliczeniu na paczkę papierosów¹⁰⁶. Nowe przepisy mają wejść w życie 20 maja 2019 r. w przypadku papierosów i tytoniu do samodzielnego skręcania i 20 maja 2024 r. w przypadku innych wyrobów tytoniowych.

Istotną kwestią w ramach prawodawstwa krajowego, podnoszoną przez stowarzyszenia plantatorów, producentów wyrobów tytoniowych i przedstawicieli branży handlowej, jest polityka akcyzowa rządu. **Skokowe wzrosty podatku akcyzowego na wyroby tytoniowe przekładają się na rozrost szarej strefy kosztem legalnego rynku papierosów i surowca tytoniowego.** Oprócz tego plantatorzy podkreślają, że zobowiązanie pośredniczących podmiotów tytoniowych do składania zabezpieczenia finansowego w związku z podatkiem akcyzowym na susz tytoniowy istotnie zmniejszyło grupę odbiorców na rynku surowca tytoniowego.

ROZDZIAŁ 9

WPŁYW SEKTORA TYTONIOWEGO NA POLSKĄ GOSPODARKE W PRZYSZŁOŚCI – WYNIKI MODELOWANIA MAKROEKONOMICZNEGO

Wpływ sektora tytoniowego na polską gospodarkę w przyszłości – wyniki modelowania makroekonomicznego

Poprzednie części raportu opisywały znaczenie sektora tytoniowego dla gospodarki krajowej, w tym jego udział w PKB, w dochodach podatkowych budżetu państwa oraz w rynku pracy (rozdziały: *Udział w PKB*, *Wymiana handlowa*, *Docho- dy podatkowe budżetu państwa* oraz *Rynek pracy*), a także przedstawiały wyzwania, z jakimi mierzy się obecnie branża tytoniowa (podrozdziały: *Szara strefa* oraz *Wyzwania dla produkcji wyrobów tytoniowych*). W ostatniej części raportu autorzy podejmują się trudniejszego zadania – **oszacowania ekonomicznego wpływu sektora tytoniowego na polską gospodarkę w przyszłości, w zależności od spodziewanych trajektorii jego rozwoju.**

W tym celu CASE wykorzystało tzw. zaawansowany model równowagi ogólnej dla gospodarki otwartej (*computable general equilibrium* – CGE). Jest to model składający się z ponad tysiąca równań opisujących funkcjonowanie głównych gałęzi polskiej gospodarki, w tym sektora tytoniowego, na podstawie tablic przepływów międzygałęziowych publikowanych przez GUS¹⁰⁷. Opisu- jąc przepływy dóbr, model uwzględnia optymalizujące zachowanie gospodarstw domowych oraz przedsiębiorstw. Gospodarstwa domowe podejmują decyzje w zakresie konsumpcji i dysponowania czynnikami produkcji, tj. pracą i oszczędnościami, natomiast firmy decydują o wielkości produkcji, ilości zatrudnionych czynników produkcji oraz strukturze i wielkości konsumpcji pośredniej. W modelu CGE uwzględniony jest również sektor rządowy, który podejmuje decyzje dotyczące podatków, subsydiów i transferów społecznych, a także jest nabywcą dóbr i usług.

Model CGE uwzględnia szerokie spektrum mechanizmów, które wynikają z decyzji podmiotów gospodarczych i są obrazowane szeregiem tożsamości matematycznych. Dzięki temu model pozwala symulować efekty realizacji alternatywnych scenariuszy w odniesieniu do hipotetycznego scenariusza referencyjnego. Efekty widoczne są zarówno w sektorze wyrobów tytoniowych, jak również w innych sektorach gospodarki i gospodarstwach domowych oraz sektorze rządowym. Można wyróżnić dwa podstawowe rodzaje efektów: bezpośrednie i pośrednie. Efekty bezpośrednie polegają na wzroście aktywności produkcyjnej w sektorze wyrobów tytoniowych, natomiast efekty pośrednie ujawniają się w branżach dostarczających dobra inwestycyjne i czynniki produkcji do tego sektora oraz w sektorach gospodarki korzystających z popytu konsumpcyjnego zgłaszanego przez osoby zatrudnione w łańcuchu wartości dodanej wyrobów tytoniowych.

W celu zastosowania modelu równowagi ogólnej do sektora tytoniowego przeprowadzono szereg czynności metodologicznych, z których pierwszą było wyodrębnienie sektora wyrobów tytoniowych i odpowiadającej mu kategorii produktu. Proces ten wymagał wykorzystania dostępnych źródeł oraz własnych kalkulacji dotyczących takich danych, jak import dóbr pośrednich, eksport oraz opodatkowanie dóbr finalnych.

Niezbędna okazała się również kalibracja parametrów, na przykład elastyczności konsumpcji wyrobów tytoniowych. W tym celu wykorzystano zarówno własne estymacje oparte na wywiadach z ekspertami i interesariuszami branży, jak i dane pochodzące z innych studiów.

Na podstawie symulacji i odchylen scenariusza wzrostu i regresu od tzw. stanu ustalonego (scenariusza „business as usual”) w ciągu dziesięciu lat realizacja scenariusza regresu spowoduje utratę ok. 17 mld zł PKB względem scenariusza rozwoju.

107 GUS, 2014a. GUS publikuje tablice przepływów międzygałęziowych w pięcioletnich odstępach.

Kolejnym wyzwaniem było wyznaczenie scenariuszy rozwoju sektora. Scenariusze zostały skonstruowane na podstawie wywiadów i prognoz eksperckich przy uwzględnieniu zmiennych, takich jak popyt krajowy i zagraniczny, polityka rządu i UE w zakresie regulacji mających wpływ na sektor tytoniowy oraz ogólna koniunktura gospodarcza. Wyznaczono **dwa scenariusze o charakterze ogólnym: scenariusz regresu, będący odzwierciedleniem zmian niekorzystnych z perspektywy sektora tytoniowego, oraz scenariusz rozwoju, opisujący rozwój sektora przy korzystnym układzie zmiennych**. Zmiany konsumpcji nie wchodziły w skład założeń w żadnym z analizowanych scenariuszy rozwoju sektora.

W modelu wyróżniono też **dwie perspektywy czasowe: krótkoterminową oraz długoterminową** (ze względu na wykorzystanie modelu o charakterze statycznym możliwe było wyodrębnienie jedynie tych dwóch perspektyw). Perspektywa krótkoterminowa obejmuje dwa pierwsze lata następujące po wprowadzeniu zmian i obrazuje okres gwałtownej reakcji gospodarki na nie. W perspektywie krótkoterminowej stopa procentowa dostosowuje się do stałego zasobu kapitału, płace realne i konsumpcja gospodarstw domowych podążają za zatrudnieniem, a wydatki rządowe są egzogeniczne (nie wynikają z modelu). Perspektywa długoterminowa obejmuje natomiast okres przekraczający dwa lata po wprowadzeniu zmian. Perspektywa ta obrazuje stan gospodarki po dostosowaniu się przez nią do szokowych zmian wywołanych w otoczeniu sektora¹⁰⁸.

W symulacjach przyjęto poniższe założenia, wynikające z eksperckich prognoz rozwoju rynku i sektora produkcji wyrobów tytoniowych.

- ➔ W perspektywie krótkoterminowej spodziewany jest spadek (o 80%) albo wzrost (o 30%) inwestycji w związku ze spodziewanym przez producentów ograniczeniem (w scenariuszu regresu) albo wzrostem (w scenariuszu rozwoju) produkcji.
- ➔ W perspektywie długoterminowej inwestycje dostosowują się do utrzymania wzrostu albo spadku kapitału produkcyjnego wskutek zmiany stopy inwestycji. Spodziewany jest spadek (o 20% – w scenariuszu regresu) albo wzrost (o 30% – w scenariuszu rozwoju) zasobu kapitału.
- ➔ Spodziewana zmiana wielkości eksportu jest taka sama dla obu perspektyw czasowych i wynosi –20% w scenariuszu regresu i 40% w scenariuszu rozwoju. W scenariuszu rozwoju stopa opodatkowania nie ulega zmianie, natomiast w scenariuszu regresu udział VAT i akcyzy w paczce papierosów rośnie o 10%: z 80% do 88%.
- ➔ Dodatkowo założono, że na skutek wyższych kosztów przestrzegania przepisów krajowych i unijnych w scenariuszu regresu produktywność sektora spada o 5%. W scenariuszu rozwoju założono, że koszty związane z przestrzeganiem przepisów pozostaną na obecnym poziomie.

Tabela 4 podsumowuje założenia przyjęte dla obu kategorii scenariuszy (wzrostu i regresu) w obu perspektywach czasowych (krótkoterminowej i długoterminowej).

108 W perspektywie długoterminowej kapitał dostosowuje się do stopy procentowej, stosunek inwestycji do kapitału jest stały, wielkość zatrudnienia, do której dostosowują się płace, jest ustalona, a wydatki rządowe są funkcją konsumpcji.

TABELA 4: ZAŁOŻENIA SCENARIUSZY ROZWOJU SEKTORA TYTONIOWEGO WZGLĘDEM SCENARIUSZA REFERENCYJNEGO

Źródło: Opracowanie własne

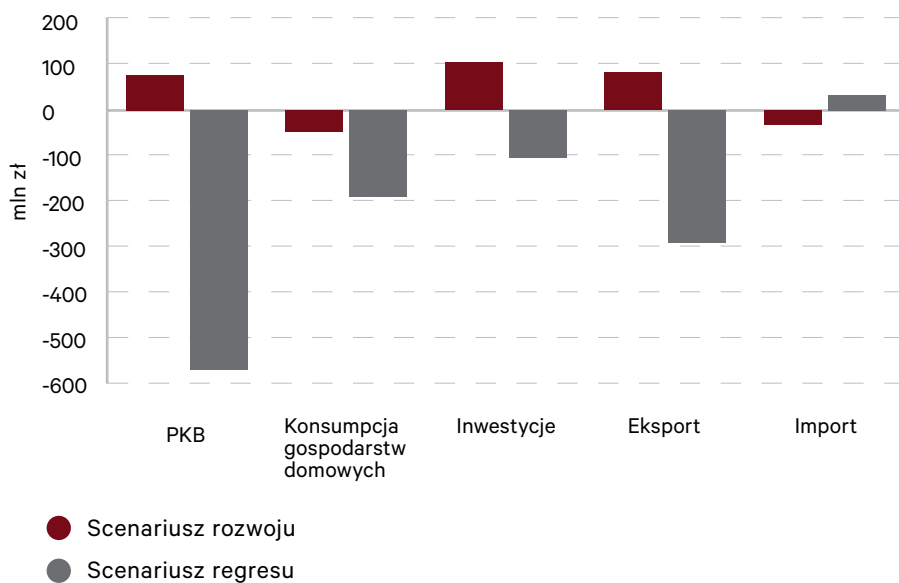
	Perspektywa krótkoterminowa, scenariusz regresu	Perspektywa długoterminowa, scenariusz regresu	Perspektywa krótkoterminowa, scenariusz rozwoju	Perspektywa długoterminowa, scenariusz rozwoju
Inwestycje	-80%	0	+30%	0
Zasób kapitału	0	-20%	0	+30%
Eksport	-20%	-20%	+40%	+40%
Stopa podatkowa	+10%	+10%	0	0
Produktywność	-5%	-5%	0	0

Resumując, zmiany w gospodarce w scenariuszu rozwoju to skutki zapewnienia stabilności regulacyjnej i fiskalnej dla sektora. Wyniki realizacji scenariusza regresu są z kolei przybliżonymi skutkami wprowadzenia zmian, które będą prowadziły do wzrostu niepewności oraz zwiększenia kosztów produkcji i cen wyrobów tytoniowych. Te zmiany wywołają zmniejszenie stopy inwestycji i udziału eksportu w produkcji wytworzonej, zwiększenie krańcowej stopy podatkowej oraz wzrost kosztów administracyjnych i kosztów przestrzegania przepisów. Ewentualny wzrost kosztów administracyjnych i kosztów przestrzegania przepisów wpłynie negatywnie na produktywność sektora. Szacowany wzrost kosztów zaangażowania pracy i kapitału w działalność niezwiązaną wprost z wytwarzaniem produktu spowoduje spadek produktywności o ok. 5% w scenariuszu regresu.

Wyniki symulacji pokazują kompleksowy wpływ zmian na całą gospodarkę. Wpływ ten uwzględnia takie mechanizmy jak substytucja dóbr w koszyku konsumenckim czy efekty mnożnikowe zmian stopy inwestycji. Wpływ realizacji scenariuszy na zagregowane zmienne obejmujące konsumpcję, inwestycje, eksport, wynagrodzenia oraz PKB został przedstawiony na Rysunkach 14 i 15.

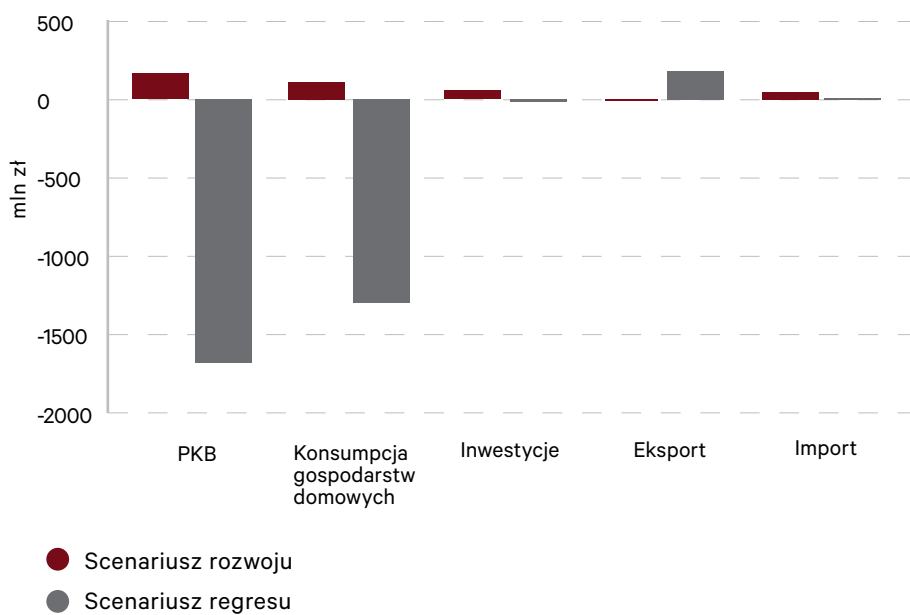
RYSUNEK 14: WPŁYW REALIZACJI SCENARIUSZY NA ZAGREGOWANE ZMIENNE MAKROEKONOMICZNE W KRÓTKIM TERMINIE

Źródło: Opracowanie własne

RYSUNEK 15: WPŁYW REALIZACJI SCENARIUSZY NA ZAGREGOWANE ZMIENNE MAKROEKONOMICZNE W DŁUGIM TERMINIE ¹⁰⁹

Źródło: Opracowanie własne

¹⁰⁹ Spośród analizowanych komponentów PKB, tj. konsumpcji gospodarstw domowych, inwestycji i bilansu handlowego, w scenariuszu regresu rośnie eksport, co jest spowodowane spadkiem siły nabywczej krajowych gospodarstw domowych.

W krótkim okresie w scenariuszu rozwoju rośnie wartość inwestycji oraz – na skutek wzrostu możliwości wytwórczych producentów wyrobów tytoniowych – eksportu (Rysunek 14). Oprócz tego maleje konsumpcja względem scenariusza „business as usual”, co jest spowodowane efektem wypychania – wzrost cen w gospodarce wywołany popytem inwestycyjnym zmniejsza chwilowo spożycie gospodarstw domowych.

W scenariuszu regresu z założenia spadają inwestycje. Dodatkowo maleje konsumpcja gospodarstw domowych, co wynika ze wzrostu efektywnej stopy podatkowej na wyroby tytoniowe. Maleje również eksport wyrobów tytoniowych, co negatywnie wpływa na PKB (spadek tempa o 0,3 punktu procentowego i ok. 560 mln zł rocznie).

W długim okresie różnice pomiędzy scenariuszami są jeszcze bardziej widoczne (Rysunek 15). Wzrost inwestycji, konsumpcji oraz bilansu handlu zagranicznego skutkuje wzrostem PKB o 0,1 punktu procentowego ponad scenariusz „business as usual” i o 1,1 punktu procentowego ponad scenariusz regresu. Jedynym czynnikiem wzrostu gospodarczego w scenariuszu regresu jest eksport. Wzrost eksportu jest jednak związany nie ze wzrostem produktywności, a ze spadkiem siły nabywczej krajowych gospodarstw domowych i spadkiem popytu ogółem. **W przypadku realizacji scenariusza rozwoju w polskiej gospodarce wytworzonych zostanie rokrocznie 180 mln zł więcej niż w scenariuszu bazowym i blisko 2 mld więcej niż w scenariuszu regresu.**

Na podstawie symulacji i odchyień scenariusza wzrostu i regresu od tzw. stanu ustalonego (scenariusza „business as usual”) w ciągu dziesięciu lat realizacja scenariusza regresu spowoduje utratę ok. 17 mld zł PKB względem scenariusza rozwoju.

ROZDZIAŁ 10
PODSUMOWANIE

Podsumowanie

Przeprowadzone studium potwierdza istotne znaczenie produkcji wyrobów tytoniowych dla polskiej gospodarki. Zbiory suszu tytoniowego utrzymują się na poziomie 30 tys. ton rocznie, produkcja wyrobów tytoniowych w 2016 r. wyniosła niemal 158 tys. ton, a handlem tymi produktami trudni się między 100 tys. a 120 tys. punktów sprzedaży.

Produkcja polskiego przemysłu tytoniowego w 2016 r. wyniosła **33-35 mld zł**. Z badania CASE wynika, że w najbliższych latach wysoki poziom produkcji się utrzyma, a przemysł tytoniowy dokona w Polsce inwestycji na łączną sumę przekraczającą miliard złotych. **Produkcja wyrobów tytoniowych w Polsce stale się zwiększa, co spowodowane jest wzrostem produkcji eksportowej – trzy na cztery papierosy wyprodukowane w Polsce trafiają na eksport. Z racji wielkości sektora 560 tys. osób w Polsce znajduje zatrudnienie związane całościowo albo częściowo z łańcuchem wartości dodanej wyrobów tytoniowych.** Produkcja i konsumpcja, według szacunków CASE, przyniosła w 2016 r. ok. **24,4 mld zł dochodu z tytułu podatku akcyzowego, VAT, PIT i CIT, co stanowiło 8,9% dochodów podatkowych budżetu państwa ogółem.**

W najbliższych latach rozwój sektora będzie uzależniony od szeregu wyzwań regulacyjnych. W scenariuszu pesymistycznym dla rozwoju branży – rosnących kosztów produkcji, niestabilności otoczenia legislacyjnego i spadku wartości rynku krajowego – dojdzie do spadku inwestycji i korzyści ekonomicznych związanych z produkcją wyrobów tytoniowych. W przypadku stabilnego otoczenia legislacyjnego, w tym stabilności obciążenia podatkowego, kontynuowane będą inwestycje w sektorze, a udział eksportu w produkcji globalnej będzie nadal rósł. Dzięki rozwojowi branży tytoniowej będą rozwijały się inne branże, w tym rolnictwo, budownictwo i przemysł maszynowy. **Korzyści z realizacji scenariusza rozwoju względem scenariusza regresu oszacowane zostały na 17 mld zł w perspektywie 10 lat.**

BIBLIOGRAFIA

Bibliografia

- Almares, *Poland Market Survey Report Empty Discarded Pack Collection August/September 2016*, Warszawa, http://www.kspt.org.pl/img/zdjecia/Poland%20Q3%202016%20EPS%20ReportsSC_555.pdf
- Almares, *Poland market survey – empty discarded pack collection April/May 2017*, 2017
- Amcor Tobacco Packaging, *Konsultacje autorów z zarządem*, 2017
- British American Tobacco, *Konsultacje autorów z pracownikami*, 2017a
- British American Tobacco, *O nas*, 2017b, http://www.bat.com.pl/group/sites/BAT_9Y2FAC.nsf/vwPagesWebLive/DO9T5K3S?opendocument
- Business Centre Club, *Pakiet tytoniowy – zatrzymać szarą strefę*, 2016, https://www.google.pl/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=5&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwi0ue-S4rLTAhWHCiwKHZ4TAvoQFgg7MAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.bcc.org.pl%2Fuploads%2Fmedia%2F2016.06.23_Szara_strefa_w_sektorze_-_PAKIET_TYTONIOWY.docx&usg=AFQjCNFCHv-LiPj-ShX0d3GWSr6m1V2uqw
- Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych, *Usprawnienie systemu opodatkowania papierosów w Polsce. Mapa drogowa finansów publicznych*, 2015, Warszawa
- Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych, *Study on dir2011/64 – Report on Poland*, 2017
- Centrum im. Adama Smitha, *Skutki wdrożenia dyrektywy tytoniowej*, 2013, Warszawa, http://www.kspt.org.pl/img/zdjecia/R-13-TYTON-1_377.pdf
- Ernst, A., 1889, *On the etymology of the word tobacco*, *The American Anthropologist*. A2 (2): 133–142 <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1525/aa.1889.2.2.02a00020/pdf>
- Euractiv, *Stakeholders question Commission's handling of tobacco track and trace*, 20.06.2017
- Eurostat, *Manufactured goods (Prodcom)*, 2017, <http://ec.europa.eu/eurostat/web/prodcom/data/excel-files-nace-rev.2>
- FAOSTAT, *Crops*, 2017, <http://www.fao.org/faostat/en/#data/QC>
- Federalny Urząd Statystyczny Niemiec (Destatis), *Knapp 10% weniger Zigaretten in Deutschland produziert*, 23.05.2017, 2017, https://www.destatis.de/DE/PresseService/Presse/Pressemitteilungen/zdw/2017/PD17_21_p002pdf.pdf;jsessionid=6FECDC3D7816BE771D6A7F0C2B0437D5.InternetLive1?__blob=publicationFile
- Fundacja Republikańska, *Polityka podatkowa państwa wobec branży tytoniowej oraz jej konsekwencje ekonomiczne i społeczne*, 2012, Warszawa, <http://www.fundacjarepublikanska.org/wp-content/uploads/2013/01/Raport-FR-akcyza.pdf>
- Gazeta Prawna, *Bruksela chce śledzić papierosy aż do sklepu*, 19.09.2017, <http://www.gazetaprawna.pl/artykuly/1071981,ue-sledzenie-papierosow.html>
- Główny Urząd Statystyczny, *Mały Rocznik Statystyczny Polski 2008*, 2008, Warszawa, <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/roczniki-statystyczne/roczniki-statystyczne/maly-rocznik-statystyczny-polski-2016,1,17.html>
- Główny Urząd Statystyczny, *Mały Rocznik Statystyczny Polski 2010*, 2010, Warszawa, <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/roczniki-statystyczne/roczniki-statystyczne/maly-rocznik-statystyczny-polski-2016,1,17.html>
- Główny Urząd Statystyczny, *Rocznik Statystyczny Przemysłu 2011*, 2012, Warszawa, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/roczniki-statystyczne/roczniki-statystyczne/rocznik-statystyczny-przemyslu-2012,5,6.html>

Główny Urząd Statystyczny, *Rocznik Statystyczny Przemysłu 2012, 2013*, Warszawa, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/roczniki-statystyczne/roczniki-statystyczne/rocznik-statystyczny-przemyslu-2012,5,6.html>

Główny Urząd Statystyczny, *Bilans przepływów międzygałęziowych w bieżących cenach bazowych w 2010 r., 2014a*, <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rachunki-narodowe/roczne-rachunki-narodowe/bilans-przeplywow-miedzygaleziowych-w-biezacych-cenach-bazowych-w-2010-r,7,2.html>

Główny Urząd Statystyczny, *Rocznik Statystyczny Przemysłu 2013, 2014b*, Warszawa, <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/roczniki-statystyczne/roczniki-statystyczne/rocznik-statystyczny-przemyslu-2013,5,7.html>

Główny Urząd Statystyczny, *Rocznik Statystyczny Przemysłu 2014, 2015*, Warszawa, <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/roczniki-statystyczne/roczniki-statystyczne/rocznik-statystyczny-przemyslu-2014,5,8.html>

Główny Urząd Statystyczny, *Pracujący w gospodarce narodowej w 2015 roku*, 2016a, ISSN 1506-7904, Warszawa, <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/pracujacy-zatrudnieni-wynagrodzenia-koszty-pracy/pracujacy-w-gospodarce-narodowej-w-2015-roku,7,12.html>

Główny Urząd Statystyczny, *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2015*, 2016b, ISSN 1506-0632, Warszawa, <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/roczniki-statystyczne/roczniki-statystyczne/rocznik-statystyczny-rzeczypospolitej-polskiej-2015,2,10.html>

Główny Urząd Statystyczny, *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2016*, 2016c, ISSN 1506-0632, Warszawa, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/roczniki-statystyczne/roczniki-statystyczne/rocznik-statystyczny-rzeczypospolitej-polskiej-2016,2,16.html>

Główny Urząd Statystyczny, *Mały Rocznik Statystyczny Polski 2016*, 2017a, ISSN 16403630, Warszawa, <https://danepubliczne.gov.pl/dataset/5c9f136c-025d-4b82-b03c-d8d7148dfe09/resource/cd90dfe-3-1665-4a4d-b034-25e0ead1b389/download/malyrocznikstatystycznypolski2016.pdf>

Główny Urząd Statystyczny, *Obroty towarowe handlu zagranicznego w 2016 r.*, 2017b Warszawa, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ceny-handel/handel/obroty-towarowe-handlu-zagranicznego-w-2016-r,4,14.html>

Główny Urząd Statystyczny, *Rocznik Statystyczny Przemysłu 2016*, 2017c, Warszawa, <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/roczniki-statystyczne/roczniki-statystyczne/rocznik-statystyczny-przemyslu-2016,5,10.html>

Główny Urząd Statystyczny, *Rocznik Statystyczny Rolnictwa 2016*, 2017d, ISSN 20808798, Warszawa, <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/roczniki-statystyczne/roczniki-statystyczne/rocznik-statystyczny-rolnictwa-2016,6,10.html>

Główny Urząd Statystyczny, *Liczba bezrobotnych zarejestrowanych oraz stopa bezrobocia według województw, podregionów i powiatów. Stan w końcu marca 2017 r.*, 2017e, Warszawa, <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/bezrobocie-rejestrowane/liczba-bezrobotnych-zarejestrowanych-oraz-stopa-bezrobocia-wedlug-wojewodztw-podregionow-i-powiatow-stan-w-koncu-marca-2017-r,2,56.html>

Główny Urząd Statystyczny, *Produkcja wyrobów przemysłowych w 2016 roku.*, 2017f, Warszawa, <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/przemysl-budownictwo-srodki-trwale/przemysl/produkcja-wyrobow-przemyslowych-w-2016-roku,3,14.html>

Główny Urząd Statystyczny, *Wyniki produkcji roślinnej w 2016 r.*, 2017g, Warszawa, <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rolnictwo-lesnictwo/uprawy-rolne-i-ogrodnicze/wyniki-produkcji-roslinnej-w-2016-roku,6,13.html>

Główny Urząd Statystyczny, *Użytkowanie gruntów i powierzchnia zasiewów w 2016 r.*, 2017h, Warszawa, <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rolnictwo-lesnictwo/rolnictwo/uzytkowanie-gruntow-i-powierzchnia-zasiewow-w-2016-r,8,11.html>

Harvard University, *The Atlas of Economic Complexity*, 2017, <http://www.atlas.cid.harvard.edu/>

Horridge M., Madden J., and Wittwer G., *Using a highly disaggregated multi-regional single-country model to analyse the impacts of the 2002-03 drought on Australia*, 2004

Imperial Tobacco Polska, *Imperial Tobacco Polska S.A. jest jedną z największych firm tytoniowych w kraju*, <http://www.imperial-tobacco.pl/o-nas,1>

Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, *Podatek akcyzowy w przemyśle tytoniowym – studium efektywności systemu*, 2013, Warszawa

Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy, *Rynek Wyrobów Tytoniowych. Stan i perspektywy*, 2016, Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy, Agencja Rynku Rolnego, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, ISSN 2300-5602, Warszawa

Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy, *Rynek Wyrobów Tytoniowych. Stan i perspektywy*, 2017, Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy, Agencja Rynku Rolnego, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, ISSN 2300-5602, Warszawa

International Tobacco Machinery Poland, *Konsultacje autorów z zarządem*, 2017.

JTI Polska, *Konsultacje autorów z zarządem*, 2017.

Komisja Europejska – Dyrekcja Generalna ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich, *Production statistics – 2014-2003 harvests*, 2015, https://ec.europa.eu/agriculture/sites/agriculture/files/tobacco/statistics/production-statistics_en.pdf

Komisja Europejska, *Excise duty tables*, 2016a, Bruksela, http://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/resources/documents/taxation/excise_duties/tobacco_products/rates/excise_duties_tobacco_en.pdf

Komisja Europejska, *Inception impact assessment – implementing acts under Articles 15(11), 15(12) and 16(2) of the Tobacco Products Directive 2014/40/EU*, 2016b

Ministerstwo Finansów, *Ocena skutków regulacji do projektu ustawy o zmianie ustawy o podatku akcyzowym*, 2017a, <https://legislacja.rcl.gov.pl/docs//2/12299602/12440488/12440489/dokument295684.pdf>

Ministerstwo Finansów, *Pakiet tytoniowy uderzy w szarą strefę*, 05.06.2017, 2017b, http://www.finanse.mf.gov.pl/aktualnosc/-/asset_publisher/ld8O/content/pakiet-tytoniowy-uderzy-w-szara-strefe?redirect=htp%3A%2F%2Fwww.finanse.mf.gov.pl%2Faktualnosc%3Fp_p_id%3D101_INSTANCE_xJ37%26p_p_lifecycle%3D0%26p_p_state%3Dnormal%26p_p_mode%3Dview%26p_p_col_id%3Dcolumn-2%26p_p_col_count%3D2

Ministerstwo Finansów, *Stawki podatku akcyzowego (stan na 1 stycznia 2017 r.)*, 2017c, <http://www.finanse.mf.gov.pl/documents/766655/927897/Stawki++akczyzy+2017.pdf>

Ministerstwo Finansów, *Wpływy budżetowe*, 2017d, <http://www.finanse.mf.gov.pl/budzet-panstwa/wplywy-budzetowe>

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, *Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 14 marca 2012 r. w sprawie rejonów uprawy tytoniu*, 2012, <http://www.infor.pl/akt-prawny/DZU.2012.054.0000276,rozporzadzenie-ministra-rolnictwa-i-rozwoju-wsi-w-sprawie-rejonow-uprawy-tytoniu.html>

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, *Informacja nt. wpływu projektu dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich w sprawie produkcji, prezentowania i sprzedaży wyrobów tytoniowych i powiązanych wyrobów na sektor tytoniowy w Polsce*, Warszawa, 2013

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, *Informacja Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi: Perspektywy rozwoju rynku tytoniu dla polskich rolników z uwzględnieniem: czynników wpływających na konkurencyjność (rozdrobnienie produkcji, genetyka, technologia produkcji, cykle koniunkturalne, poziom organizacji produkcji, ochrona chemiczna, czynniki zewnętrzne i wewnętrzne wpływające na konkurencyjność), konkurencyjność produkcji tytoniu na rynku wewnętrznym Unii Europejskiej*, 2017a, Warszawa

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, *Konsultacje autorów z dyrekcją Departamentu Rynków Rolnych*, 2017b

Ministerstwo Rozwoju, *Japan Tobacco International otwiera nową fabrykę w Polsce*, 2017, <https://www.mr.gov.pl/media/39477/NowainwestycjaJTI.pdf>

Najwyższa Izba Kontroli, *Analiza wykonania budżetu państwa i założeń polityki pieniężnej w 2015 roku*, 2016, Warszawa, <https://www.nik.gov.pl/plik/id,11415.pdf>

Narodowy Bank Polski, *Kursy walut. Kursy średnioważone walut obcych w złotych (Tabela A)*, 2017, http://www.nbp.pl/home.aspx?f=/kursy/arch_a.html

Na Temat, *Czy produkcja papierosów w Polsce zostanie wstrzymana? Do tego mogą doprowadzić regulacje tytoniowe Ministerstwa Zdrowia*, 2015, <http://natemat.pl/150129,czy-produkcja-papierosow-w-polsce-zostanie-wstrzymana-do-tego-moga-doprowadzic-regulacje-tytoniowe-ministerstwa-zdrowia>

Philip Morris, *Poznaj nas*, 2017, <https://www.pmi.com/markets/poland/pl>

Policja.pl, *Rekordowa liczba nielegalnych fabryk papierosów zlikwidowana przez CBŚP w 2016 roku*, 14.02.2017, 2017

Polityka Insight, *Szara strefa wyrobów tytoniowych w Polsce. Rozmiar szkód i metody redukcji*, Warszawa, 2016

Polska Izba Handlu, *Materiały prasowe z konferencji prasowej Polskiej Izby Handlu, Sopot, 6 września 2012*, 2012, Sopot, www.pih.org.pl/index.php/stanowiska-dla-mediow/39-stanowiska-dla-mediow/698-materiai-y-prasowe-z-konferencji-prasowej-polskiej-izby-handlu-sopot-6-wrzenia-2012

Polska Izba Handlu, *Briefing PIH dot. dyrektywy tytoniowej, 20 stycznia 2016*, 2016, <http://www.pih.org.pl/index.php/1513-materiai-y-prasowe-briefing-pih-dot-dyrektywy-tytoniowej-20-stycznia-2016>

Polska Izba Handlu, *Konsultacje autorów z zarządem*, 2017

Polska Organizacja Handlu i Dystrybucji, *Konsultacje autorów z pracownikami*, 2017

Polski Związek Plantatorów Tytoniu, *Konsultacje autorów z zarządem*, 2017

Pracodawcy RP, *Raport. Szara strefa wyrobów tytoniowych w latach 2011–2014. Nowe trendy i zagrożenia*, 2014, Warszawa

Rządowe Centrum Legislacji, *Ustawa o zmianie ustawy o podatku akcyzowym oraz niektórych innych ustaw*, 2017, <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12299009>

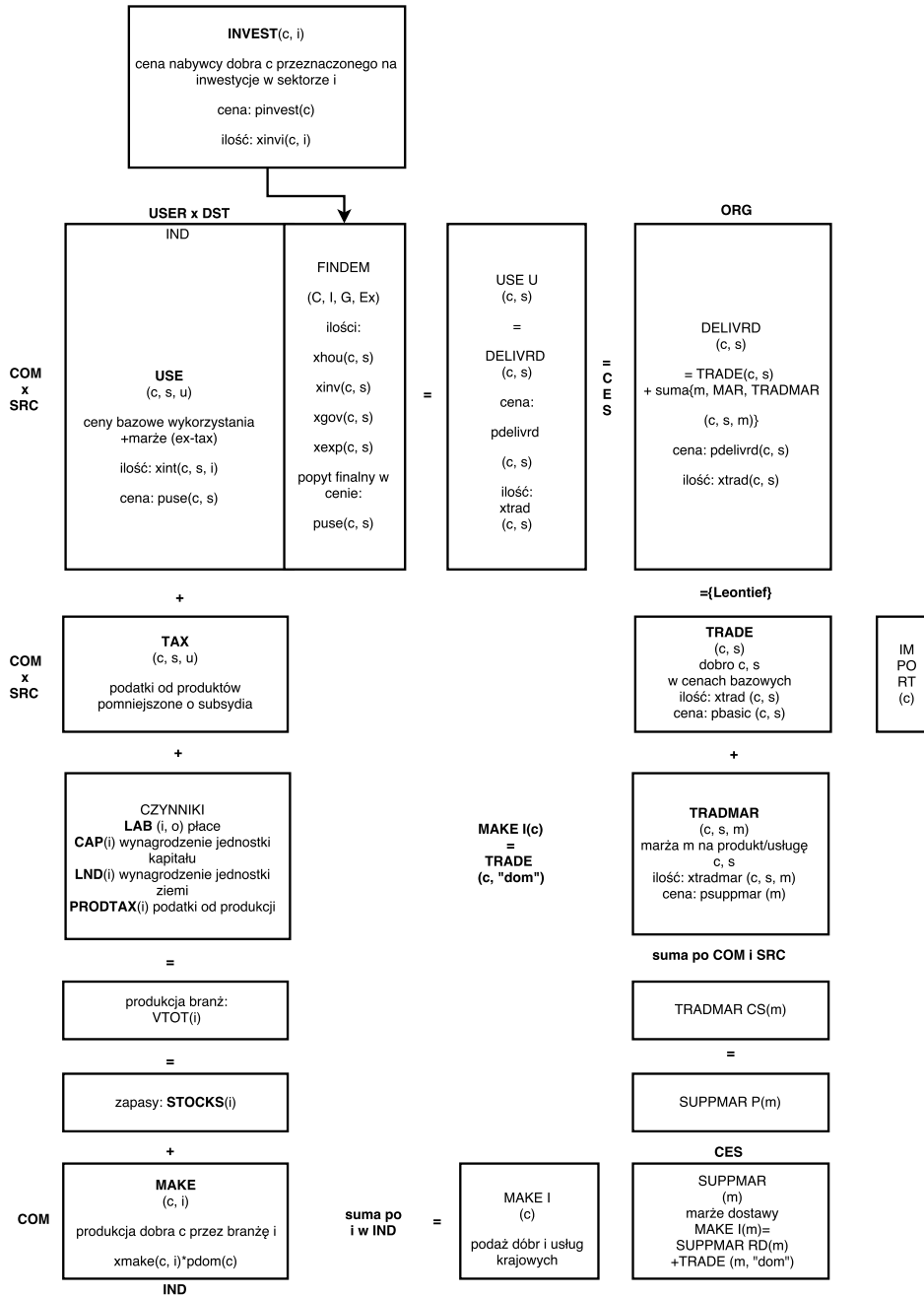
Sejm.pl, *Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy o podatku akcyzowym oraz ustawy o organizacji niektórych rynków rolnych*, 2017, <http://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/agent.xsp?symbol=RPL&Id=RM-10-113-17>

Wynagrodzenia.pl, *Wynagrodzenia w Polsce według danych GUS*, 2017, <https://wynagrodzenia.pl/gus>

Związek Przedsiębiorców i Pracodawców, *Raport: uwarunkowania prawne oraz polityka podatkowa państwa wobec wyrobów tytoniowych a rynek pracy w polskiej branży tytoniowej*, 2013, Wydawnictwo Pracodawców RP, Warszawa

Załącznik – struktura modelu CGE

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Horridge et al. (2004)

Indeks	Opis
c COM	Produkty i usługi
s SRC	Źródło (produkcja krajowa/import)
m MAR	Marże (transport, dystrybucja i handel)
f FINDEM	Popyt finalny (C//I/G/Ex)
i IND	Branże
u USER	Kierunki wykorzystania

